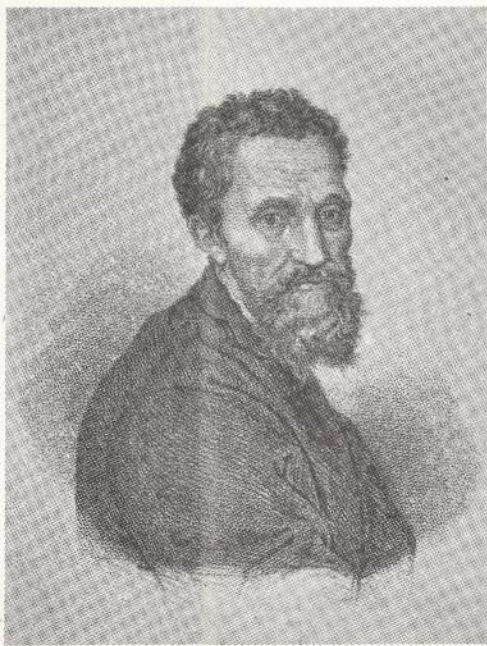

SVIESA

SAUSIS-VASARIS-KOVAS, 1940

No. 1

MYKOLAS ANGELO
(Žiūrėk straipsnį "Genijus Tarp Šventų Latvių")

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers
Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Editorial Board: Dr. J. J. Kashkevich, R. Mizara, A. Gilmanas, A. Bimba, J. Kuodis;
Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York,
under the Act of March 3, 1879.

TURINYS:

Vilniaus Problema ant Svarstyklių. A. B.	3
Darvinas ir Evoliucijos Mokslas. Dr. A. Petrika	6
Beržas. Eilėraštis. St. Jasilionis	7
Lietuvos Pramonės Perspektyvos	8
Karo ir Alkio Programa	8
Genijus Tarp Šventų Latrų. R. Mizara	9
Sifilis ir Jojo Aukos	12
Motinos Širdis. Apsakaitė. Senas Vincas	13
Dr. Vydūno Tragedija	14
Atels Nauji Metai. Eilėraštis. Jonas Graičiūnas	15
Širdies Liga ir Asmens Veiklumas. Dr. D. Pilka	16
Mundelein'o Kolegijos Pendulumas. K-d-s	21
Paminėjimui Užmiršto Rašytojo. Dr. A. Petrika	20
Ką Reiškia Dienų Vardai? K-d-s	21
Aš Lietuvis. Vaizdelis. Miškų D-kas	22
Žmogaus Veislės Amžius	23
Dialektinis ir Istorinis Materializmas	24
"Lietuvių Tautinio Atbudimo Pionieriai." Senas Vincas	31
Amerikos Žinių Agentūros	31
Bakterijos ir Mūsų Kūno Atspara. J. E. Gužas	32
Nuodingų Gazų Veikimas Žmogaus Kūne. Dr. H. T. Swartz	33
Jaunatvei Padrašint. Eilėraštis. Stasys Santvaras	34
Vilnijos Gyventojai	34
Amerikos Gamyba	34
Faktų ir Tiesos Žiupsnelis	35

VILNIAUS
BIBLIOTEKA

L 18511

SVIESA

The Light

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Prenumeratos kaina: metams \$1.00.
Pavienis numeris 25c.

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn, N. Y.

Redakcinė komisija: Dr. J. J. Kaškiančius, R. Mizara, A. Bimba, A. Gilmanas, J. Kuodis.
Atsakomybės redaktorius: A. Bimba

No. 1

Sausis-Vasaris-Kovas (January-February-March), 1940

Metai VII

VILNIAUS PROBLEMA ANT SVARSTYKLIŲ

Valstiečiams Reikia Žemės Reformos, o Darbininkams
Darbo, Demokratių Teisių ir Civilių Laisvių

A. B.

NELENGVA mums amerikiečiams orientuotis dabartinė Vilniaus krašto padėtimi. Vilniečių balsas mus nepasiekia. Jų spaudos, jei kokia ir yra, mes negauname. Kauno spaudoje pranešimai iš Vilniaus griežtai cenzūruojami.

Kol kas mums aiškiai žinoma tik tas, kad Lietuvos vyriausybė Vilniaus krašte įvedė tokį pat pusiaufašistinį režimą, koks veikia visoje Lietuvoje. Vilniaus krašto viršininkai paskirti iš viršaus, Kauno vyriausybės. Apie jokių valdininkų rinkimus nesame nieko girdėję.

Vilniaus krašto reikalai, kaip ir reikalai visos Lietuvos, mums visuomet be galo rūpėjo ir teberūpi. Visi mes esame susijaudinę Vilniaus varguolių likimu ir gausiai juos šelpiame. Tūkstančiai dolerių tam tikslui jau suklota, dar daugelis tūkstančių bus sukelta ir pasiūsta. O tai yra tiesioginė pasipirtis visai Lietuvai, nes dabar Vilniaus krašto žmonių būklė yra tiesioginė visos Lietuvos reikala.

Apie Vilniaus krašto problemos svarbumą visai netenka nei kalbėti, nes ją visi jaučia—jaučiame ir mes, nors, kaip sakytą, ne visi šios problemos detalai mums prieinami.

Pamatiniai Šios Problemos Klausimai.

Visa Vilniaus krašto problema, mūsų supratimu, susiveda į sekamus kelius pagrindinius punktus: a) demokratijos įvedimas, b) žemės reformos pravedimas, c) lietuvių plėtojimas, d) katalikų bažnyčios apvalymas, e) darbo liau-

dies būklės pagerinimas, ir f) svetimų elementų suvaldymas. Tikrai labai trumpais bruožais šičia galime paliesti kiekvieną tų klausimų atskirai.

Visų svarbiausias klausimas, mūsų supratimu, yra įvedimas demokratijos Vilniaus krašte. Tačiau šis klausimas taip pat yra klausimas visos Lietuvos. Lietuvos pažangai trukdo ir Lietuvos liaudį kankina nuo 1926 metų įvestas žiaurus tautininkų partijos režimas. O šis režimas pasidaro ypatingai pavojingas Vilniaus krašte. Vilniaus krašto žmonės nusibodo baisi lenkų ponų priespauda. Apart kitų vertybių, tie žmonės laukė perversmo ir džiaugėsi Lenkijos ponų valstybės subyrėjimu dar ir todėl, kad jie tikėjosi susilauksią progos laisviau atsikvėpti.

Bet laisviau atsikvėpti jie dar negavo. Kaip jie neturėjo demokratių teisių ir civilių laisvių okupacijos laikais, taip neturi dabar. Pasikeitę valdovai, bet pasilikę tos pačios valdymo metodos. Gal tik lietuviškoji gyventojų dalis šiek tiek daugiau liuosybės gauna paragauti, nes prie lenkų režimo jie buvo specialiai smaugiami. Bet to neužtenka. Vilniaus krašto gyventojuose pradės rusėti nepasitikėjimas nauju režimu. Tuo žmonių nusivylimu ir nepasitenkinimu mokės pasinaudoti svetimais elementais. O prie ko tai visa veda, kiekvienas gali lengvai suprasti. Klaipėdos kraštas jau davė puikią pamoką. Deja, Lietuvos valdantysis elementas nieko nuo Klaipėdos nepasimoko.

Valtiečiai, Darbininkai ir Žemė.

Plačiausios ir giliausios žemės reformos pravedimas Vilniaus krašte neatidėliojamas reikalas. Deja, tokio žygio iš Lietuvos valdžios pusės dar nesimato. Tiesa, Kauno spauda užversta diskusijomis tuo reikalu, bet viskas diskusijose ir tebestovi. O jau keli mėnesiai greitai bus prabėgę nuo Vilniaus krašto sugrįžimo pas Lietuvą.

Vilniaus krašto dvarai turėtų būti be jokio vilkinimo ir svyravimo nusavinti. Jų žemės turėtų būti išdalintos bežemiams ir mažžemiams. Dvarininkinis elementas turėtų būti amžinai nušluotas. Apart to, kad reikia vargšams žemės ir duonos, dvarininkai sudaro patį antagoniškiausią Lietuvai elementą. Per amžius dvarininkija buvo nepermaldaujamas priešas visko, kas Lietuvos ir lietuviška, ir juomi pasilikis.

Dabar štai kokia padėtis. Vilniaus krašte esama 353 dvarų. Esama ir tokių, kurie turi po 4,000 hektarų žemės! Visi tie dvarai sykiu valdo 54,808 hektarus žemės ir 46,939 hektarus miško—viso 101,743 hektarų plotą, tai yra, 46% visos Vilniaus krašto žemės. Tuo tarpu dvarininkai tesusdaro vieną ir tris dešimtadalius nuosimčio (1.3%) Vilniaus krašto gyventojų.

Šitu be galo opiu ir aktualiu klausimu jau esame girdėję nuomonių ir nuo pačių vilniečių. Lapkričio 22 dieną "Lietuvos Žiniuose" buvo atspausdintas tūlo V. Martinkėno straipsnis iš "Vilniaus Balso," kuriame autorius, mūsų supratimu, visai teisingai apibūdina visą situaciją. Jis sako:

"Jeigu šiandien paklaustume Vilniaus krašto lietuvių, ar reikalinga atgautojė srityje griežta žemės reforma, tai gautum tikrai teigiamą atsakymą. Išimtis sudaro vienetai. O visi be pažiūrų skirtumo šiandien svarsto Vilniuje ir už Vilniaus, visame atgautame krašte, šį labai aktualų klausimą ir visi prieina vieną išvadą, kuri trumpai galima šitaip išreikšti: reikia šio krašto turtuolių žemes apkarpyti, o kita perleisti mažžemiams ir bežemiams.

"Būdami Vilniuje, vietiniai lietuviai pasiskaitome spaudoje, kuri ateina pas mus iš Kauno, žemės reformos klausimu ir kitokių nuomonių. Ten, girdėti, ne visi sutinka su griežta žemės reforma ir yra linkę dvarininkams palikti po didesnę gabalą lauko.

"Surašius visus atgautosios Vilniaus srities dvarus-dvarelius, aiškėja, kad iš kelių jų šimtų didžiausias turi apie 4,000 hektarų, o kiti žymiai mažiau. Netruksta tokių dvarelių, kurie turi po 200 ir po 150 hektarų. Tad jeigu Vilniaus kraš-

to žemės reforma nepaliestų visos eilės dvarų, (cenzūros išbraukta eilutė)

tai atgautojėje srityje ir toliau pasilikty gana daug gerai pasiturinčių ponų, didžiausių lietuvių priešų, kurie per amžius padėjo nutautinti didelius mūsų žemių plotus, o dabar, laikydamiesi savo pozicijose ir ekonomiškai būdami žymiai stipresni už savo kaimynus, mažžemius ūkininkus, lengvai galėtų mums pragaistinga savo įtaka toliau trukdyti ir būti mūsų valstybinių ir kultūrinių interesų pajėgūs kenkėjai. Šio krašto valstiečiui reikia kartą parodyti, kad dvaras—nedidelis daiktas, kad nėra ko žemai lenktis prieš išdijų poną, artėjo išnaudotoja ir žemin-toja. Tai turi padaryti būtinai lietuviai! Už tai ilgai žemintas ir niekintas lietuvių vardas čia neapsakomai bus gerbiamas.

"Per daugelį sunkių visokios vergijos metų greičiausia užmiršo savo kalbą tos mūsų sritys, kuriose buvo daugiausia dvarų ir dvarelių. Juk jie buvo geriausi bažnyčios ir visų kitų lenkintojų talkininkai. Jie sąmoningai padėjo atimti iš mūsų žmonių gimtąją kalbą, iš kurios beveik visi iki paskutinių dienų tyčiojosi, skelbdami lietuvis esant nedorus, bjaurius ir piktus žmones.

"Reikia kuo greičiausia išardyti visus lenkybės lizdus ir lizdelius, kad jie mums daugiau nebeaugintų gegužių ir nebeukliudytų gyventi. Kartą padaryta operacija gal bus ir skaudi savininkams. Bet jei darytina operacija, tai reikia ją daryti iš karto, o ne dalimis, vadinasi, pirmu užsimojimu atrėžti tiek, kad ateityje jau nebebūtų ko režia. Geriau turėti dėkingų tūkstančius, negu nepatenkintų dešimtyes."

Bet kodėl Kauno vyriausybė delsti? Kodėl ji šitos būtinai reikalingos operacijos Vilniaus krašte nepadaro?

**Ne Prievartos,
Bet Įtikinimo ir Apšvietos Kelias.**

Lietuvybės plėtojimas Vilniaus krašte taip pat labai aktualus reikalas. Čia reikalingas didelis kuklumas, jeigu nenorima susikelti audrą ir nebeapatysamai pakenkti pačiam reikalui. Čia prievarta, iš viršaus diktavimas, bandymas įbrukti Vilniaus krašto nelietuviams lietuvišką kalbą ir kultūrą pridaryti daugybę žalos. Reikia atminti, kad Vilniaus mieste daugumą gyventojų sudaro lenkai, baltgudžiai ir žydai. Lietuviai mažumojė. Todėl prievarta brukama lietuvių toje gyventojų taktai papiktintų ir jokio teigiamo vaisiaus neduotų.

Tačiau, kaip pasirodo, pačiam Vilniaus krašte esama tokių lietuvių, kurie kaip tik tokiomis

metodomis norėtų lietuviybės plėtimą paskubinti. Štai ką rašo Dr. J. Pajaujis (*"Liet. ž."*, gruodžio 21, 1939):

"Iš pasikalbėjimų su kauniečiais, ypačiai iš lietuviškos mokyklos jaunimo nuomonų, gavau įsitikinti, kad mes, bevarydami Vilniaus atgavimo propagandą, kartu davėme jauniems žmonėms visiškai kreivą Vilniaus santykių vaizdą. Jiems atrodo, kad Vilniaus turėjo pasidaryti lietuviškas miestas (kalbiškai), jei jau ne per naktį, antryt po įžygiavimo mūsų kariuomenės, tai daugių daugiausiai po dviejų-trijų savaitių. Jie norėtų matyti ten tik lietuviškas mokyklas, lietuvišką teatrą, tik lietuviškai kalbančius valdininkus. Deja, jų gražaus patrijotinio karščio apvylimui reikia pasakyti, kad Vilnius nebus kalbiškai lietuviškas miestas ne tik po dviejų-trijų mėnesių, bet ir po dviejų metų. Dominuojančio lietuvių kalbos skambėsio, kurio jis nustojo per paskutinius aštuoniasdešimt metų, jis negali atgauti rankos mostelėjimu, nors toje rankoje būtų ir kančius. Tas turės vykti palaipsniui, natūraliu miesto augimo ir vietinių gyventojų atlietuvėjimo procesu.

"Tai, žinoma, nereiškia, kad reikėtų apsileisti ir su įprastu lietuvišku lėtumu leisti sau atsisėsti ant sprando nedraugingiems lietuvių tautai galvalams.

"Akciija Vilniaus krašto gyventojų sąmonės įjungimo į lietuvių valstybingumą turi būti varoma visa energija. Čia, kaip jau minėta, pirmieji vaidmenį turi suvaidinti socialinė ir ekonominė politika. Aktyviausi šio didelio darbo vykdytojai bus, žinoma, pirmoje eilėje vilniečiai sąmoningi lietuviai."

Dr. Pajaujo mintys mums atrodo labai objektyvios ir sveikos. Ar tuo keliu Vilniaus krašte lietuviybė bus auklėjama, tai tik ateitis parodys.

Jalbrzykovskio Viešpatavimui Turėtų Būt Galas.

Dabar prieiname prie katalikų bažnyčios Vilniaus krašte. Jos galva yra popiežiaus paskirtas arkivyskupas Jalbrzykovskis, atviras ir nepermaldaujamas Lietuvos ir lietuviybės priešin. Gal tik su viena kita išimtimi, visa Vilnijos kunigija nusiteikusi prieš lietuvius. Laikė Vilniaus krašto okupacijos, šita kunigija buvo Lenkijos vyriausybės aštrus įrankis terorizavimui ir lenkinimui lietuvių. Kaip praneša Kauno spauda, tai arkivyskupas Jalbrzykovskis su savo kolegomis nei kiek nepakeitė savo atsinešimo linkui lietuvių po to, kai Vilniaus kraštas tapo pri-

jungtas prie Lietuvos. Katalikų bažnyčia kaip buvo, taip ir pasiliko lenkų ponų įrankis žeminimui ir terorizavimui lietuvių.

Ir kol kas, kiek mums žinoma, Lietuvos vyriausybė tebėra nė piršto nepajudinus apvalymui katalikų bažnyčios nuo svetimo elemento. Gal nė nesirengiama prie to. Bet kaip diena aišku, kad popiežius arkivyskupo Jalbrzykovskio nesusaldys. Iš Vatikano Lietuva niekad nesuilsaulė jokio užtarimo ir nesuilsaulės.

Demokratinė santvarka, pažangaus ir sąmoningo elemento vadovaujama, rymanti ant plačių liaudies sluoksnių, ir ši klausimą išrištų labai greitai. Ji pirmiausia atskirtų bažnyčią nuo valstybės, o paskui parodytų duris tokiems Jalbrzykovskiams, kurie savo elgsena yra puikiai įrodę savo neprieteliškumą Lietuvai ir lietuvių. Ir tai nebūtų joks tikėjimo laisvės suvaržymas. Kaip tik priešingai: toks žygis Vilniaus krašto tikinčiuosius išlaisvintų.

Toliau seka Vilniaus krašto darbo liaudies ekonominės būklės reikalai. Ta būklė yra be galo sunki. Apie tai visai nereikia nei kalbėti. Tačiau Lietuvos spaudoje mažai tesimato apie Lietuvos vyriausybės programą tos būklės pagerinimui. O tokia programa turėjo būti tuojau išdirbta ir plačiai paskleista. Atgaivinimas arba praplėtimas įmonių ir biznių dar neišrįš šio aktualaus klausimo. Neigi amerikiečių ir Lietuvos žmonių aukos šelpimui vargdenių daug ką pagelbės. Kaip jau buvo pabrėžta, žemės reformos pravedimas tuojau pagerintų būklę skaitlingo vargingo sodžiaus sluoksnio. Gi Vilniaus miesto įmonių darbininkų, proletariato, būklei pagerinti reikalinga laisvė organizuotis į darbo unijas. Tikslai organizuoti darbininkai gali buržuazinėje santvarkoje atsispirti prieš žiaurų išnaudojimą. Deja, tos laisvės Vilniaus darbininkai, kaip ir Kauno ir kitų miestų proletariatas, neturi. Neigi vyriausybė žada jiems tą laisvę suteikti. Ji apie tai nė kalbėti nekalba.

Svetimojo Elemento Suvaldymas.

Jeigu kas įsivaizdina, kad buvę lenkai valdininkai, ponai, karininkai ir kitos senoji režimo liekanos, kurios užpludo ne tik Vilnių, bet ir visą Lietuvą, geruoju pasiduos likimui, nebandys atsigriebti, tas tik pasigailėjimo vertas. Šio elemento intrigos, suokalbimai ir aktualūs žygiai atsteigti senąją situaciją, idant jis vėl galėtų viešpatuoti ant lietuvių ir visos liaudies Vilniaus krašte, ypatingai pasidarytų pavojingas, jeigu Lenkijos valstybė būtų atsteigta. O kad ta valstybė vienoj ar kitoj formoje bus atsteig-

(Tąsa ant 30 pusl.)

DARVINAS IR EVOLIUCIJOS MOKSLAS

DR. A. PETRIKA.

DEVYNIOLIKTASAI amžius buvo liūdininkas daugelio naujų teorijų, daugelio mokslinių hipotezių. Tačiau nei viena to amžiaus sukurty teorijų nesukėlė tokio didelio sąjudžio, nesulaukė tiek daug draugų ir priešių, kiek Karolio Darvino sukurta evoliucijos sąvoka, kuri savo ruožtu yra svarbiausia biologijos teorija.

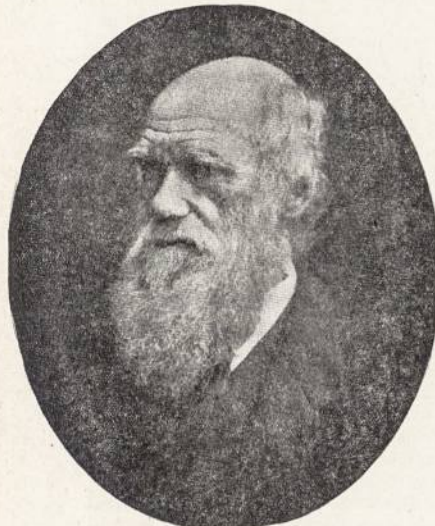
Tiesa, K. Darvinas buvo ne pirmas, skelbęs evoliucijos teoriją. Jau net senosios Graikijos filosofų raštuose galima užtikti tūlų evoliucio-

teorijas daug anksčiau, negu Darvinas ir todėl formaliai reikėtų laikyti Lamarką evoliucijos tėvu, tačiau jo dėstomos sąvokos nesusilaukė tokio karšto mokslininkų ir visuomenės priėmimo ir nedavė tokio stipraus mokslo impulso pažangai, kaip darvinizmas. Darvino skelbiama evoliucijos teorija buvo paremta visai nauju principu, daug įtikinamesnė ir visa traktuojamoji medžiaga buvo tiksliau sistematizuota. Net ir tie, kurie tuo metu nepripažino darvinizmo, vis tik negalėjo užginčyti tos didžiulės jo reikšmės biologijos mokslui. Evoliucijos teoriją plačiau dėstė Haekelis, Huxley, Eimer, Weissman ir De Vries.

Darvinas nesumušamais faktais įrodė, kad dabartinė žemės gyvija yra išlavėjusi iš žemesnių gyvybės formų, kad net patys žmogus yra tos evoliucijos proceso padarinys. Savo teorija Darvinas sugriovė iki tol vyravusį metafizinį pradą, būk žmogus, esąs bibliškojo Adomo ainis, būk jį "Dievas sutvėrė" iš pat pradžių tokiu jau tobulu, koku mes jį matome šiandien. Darvinas teigė, kad žmogus per šimtus milijonų metų atėjo iš žemesnių gyvių ir kad jis dar ir dabar tobulėja.

Tokia Darvino teorija pirmiausia susikirto su bažnyčios mokymu, būk žemę Dievas sutvėręs per šešias dienas ir tuo patim kartu sutvėręs Adamą su Jeva. Negalėdama atremti darvinizmo moksliniais faktais, bažnyčia siuntė anatemas (prakeiksmus) ant Darvino galvos ir draudė tikintiesiems skaityti jo raštus. Dar ir dabar tamsesnėse pasaulio dalyse žemės ir gyvių atsiradimas aiškinama bibliškais teigimais, o evoliucijos mokslas skaitoma "velnio išradimu." 1922 m. Tennessee valstijoje, J. A. V., vienas mokytojas neteko vietos dėl to, kad mokė vaikus evoliucijos nurodytais dėsniais.

Darvino išdėstyta rūšių (specijų) ir porūšių (sub-specijų) sąvoka šiandien yra neginčijamai priimtas faktas. Jeigu kame evoliucininkų nuomonės ir skiriasi, tai tik dėl to: kokios įtakos turi aplinkuma gemalinei plazmai, kokią vaidmenį evoliucijos procese vaidina organų vartojimas ar nevartojimas, kovos dėl būvio vaidmuo, rūšių kilmės didesnis sudėtingumas ir tt. Net ir metafiziniai nusiteikę "mokslininkai" dabar jau neieigia evoliucijos mokslo, tik evoliuciją jie bando "suderinti" su bažnytine genezės dogma, būk:

CHARLES ROBERT DARWIN (1809-1882)

nistinių teigimų; jų galima rasti Kanto, Erazmo Darvino (Karolio tėvuko) ir A. Moritzi raštuose. Tačiau tai buvo tik miglotos aliūzijos. Tikrojo evoliucijos mokslo pirmatakais reikia skaityti prancūzų zoologą Lamarką (1744-1829 m.) ir didįjį anglų naturalistą-Karolį Darviną (1809-82 m.). Lamarkas vyriausią savo kūrinį "Zoologijos Filosofija" paskelbė 1809 m., t. y., 50 m. pirma, negu Darvinas išleido savo "Rūšių Atsiradimas Naturalinės Atrankos Keliu." Šis pastarasis kūrinys išėjo 1859 m., taigi šiemet atžymima 80-metinė jo pasirodymo sukaktis.

Nors Lamarkas skelbė savo evoliucionistines

gyvybę sutvėręs Dievas, o jau paskiau iš jos išlavėjusios įvairios formos bei rūšys. Žinoma, tai nėra mokslinis gyvybės atsiradimo interpretavimas.

Tik baigęs universitetą, jaunas Darvinas išvažiavo su mokslinė ekspedicija laivu "Beagle." Kaip naturalistas, Darvinas su šia ekspedicija praleido penkis metus pietų Amerikoje. Šia proga jis nuodugnai ištyrė geologinę ir zoologinę tų kraštų padėtį. Sugrįžęs jis parašė tais klausimais keletą mokslinių traktatų. Ne stebėtina todėl, kad Darvinas savo mokslinę karjerą pradėjo, kaip geologas bei zoologas, o tik paskiau jis įsitraukė į botanikos (augmenijos) sritį. Tik išleidęs savo klasinį kūrinį "Rūšių Atsiradimas," sudarantį visos evoliucinės teorijos pagrindą, Darvinas pradėjo daugiau domėtis botanika, nagrinėti ją. 1862 m. jis išleido savo veikalą apie orchidėjų (orchids) prisitaikymą apsidulkinti (fertilization) vabzdžių pagalba.

"Tolimesnis Darvino veikalas iš botanikos srities yra 1876 m. išėjusi knyga apie augalų apsidulkinimą savomis žiedadulkėmis ir apie kryžminį apsidulkinimą. Šis veikalas, kuris davė pradžią ištisai milžiniškai kitų gamtininkų literatūrai ir kuris, galima sakyti, yra klasinis savo srities veikalas, pasižymi ne tik kruopščiu faktų surinkimu, bet taip pat duoda daug ir eksperimentinių rezultatų, kurių Darvinas atsiekė bedarydamas bandymus su įvairiais augalais: pupelėmis, kvapniais peležirniais, raktažolėmis ir kit. Šis Darvino veikalas išaiškino ištisą eilę dalykų, kurie ligi tol buvo nesuprantami, pav., kuriam tikslui yra augalo žiedas, kokią reikšmę turi jo margi, spalvoti lapeliai arba kaikurių žiedų keistos formos, žiedų kvapas ir medaus liaukos, kotelių struktūra, žiedadulkių forma ir tt. Iš Darvino veikalo pasidarė aišku ir suprantama visa tai, kas ligi šiol buvo neaišku—viskas turi vieną bendrą tikslą: padėti kryžminiam augalų apsidulkinimui (cross fertilization.—A. P.). Tam pačiam tikslui, būtent, išaiškinti augalų apsidulkinimą, paskirtas ir kitas, 1877 m. išėjęs Darvino veikalas—"Įvairios žiedo Formos Pas Tos Pačios Rūšies Augalus."*

Gyvyjos evoliucija, sulyg Darvino, vyksta šiais trimis veiksmis: a) organizmų kitiėjimu, duodančiu medžiagos atrankai, b) natūraline atranka, nustatančia evoliucinio proceso kryptį, ir c)

paveldėjimu, fiksuojančiu atrinktus požymius.

Darvinas teigė, kad žmogus neabejotinai išlavėjo iš žemesnių gyvių. 1871 m. jis išleido savo paskilbusį kūrinį "Žmogaus Kilmė ir Lytinė Atranka," kuriame išdėstė savo teoriją žmogaus atsiradimo prasme. Ne visais detaliais jo paskelbta sąvoka atsako šių dienų supratimui apie žmogaus kilmę, tačiau pagrindiniai ji teisinga.

Beržas

Pakluonėj beržas vienas liūdi,
Audros paliestas—šonan svyra;
Diena, naktis—skirtumas menkas,
Tik vėjas siaučiantis įkyla.

Kodėl tas vėjas čia sukiojas?
Siautimui vietą čia teranda?
Įtūžęs kartais net mėgina
Pradėti plėsti beržo skrandą.

Ar tik dėlto, kad beržas vienas,
Kad nėra su kuom jėgos suglausti?
Kad miškas tolimas—negali
Kaip reikiant jojo užjuosti?

Gal būt svarba tame ir verias,
Kad beržas šis be užtarėjo...?
Žmogus jo tėvui leido kraują,
Galop kirviu visai nudėjo...

O broliai žuvo mažutėliai:
Sutraiškė juos sunkus vežimas...
Ir sriūva ašaros nuo beržo,
Iš kur,—stebiesi,—jos ir imas?

Nenoriai beržas lenkia galvą,
Audringas vėjas kai užaina,—
Jei būtų kas jėgos gabeną,
Jisai kovos dainuotų dainą.

Dažnai jis žvelgia vis į mišką,
Akių žvilgsniais jis skundą meta.
Bet miškas ar suprantą jį,
Ar jam bėdoj padėti keta?

Ir ilgis beržas, ir vaitoja...
Jautraus atsakymo negauna...
Ar teks ir jam be laiko žūti,—
Skausmai užgniaus jo širdį jauną?

St. Jasilionis.

Skrendant orlaiviu nuo žemės po 200 mylių per valandą, reikėtų krist—

7 savait. iki mėnulio	209 metai iki Jupiterio
33 metai iki saulės	425 metai iki Saturno
28 metai iki Merkuro	917 metų iki Uranuso
14 metų iki Venuso	1,528 metai iki Neptūno
20 metų iki Marso	2,114 metų iki Pluto
12,000,000 metų	iki arčiausios žvaigždės

*"Darvinas Kaip Botanikas," Prof. K. Regelis, "Kultūra," 1939 m. nr. 6-7.

LIETUVOS PRAMONINĖS PERSPEKTYVOS

Bendra Lietuvos pramonės įmonių (su 5 ir daugiau darbininkų), gamyba 1938 m. siekė — neskaitant skerdyklų ir pieninių—247,900,000 litų, o visų importuotų iš užsienio prekių vertė siekė 223,700,000. To importo dalis, kaip vaisiai, kava ir arbata, žalios odos, vilnos ir medvilnės, net tabakas ir silkės nepriklauso pramonės gamybai: tokio nepramoninio importo bus apie 25,800,000 litų,—tad netoli 200,000,000 lt. yra pramoninio pobūdžio importas. Vadinasi, pramonės produktų importas siekia netoli tiek, kiek visa mūsų pramonės gamyba; jeigu dabar mūsų pramonėje (įmonėse virš 5 darb.) dirba 30,000 žm., tai galėtų dirbti netoli 60,000—kas su šeimomis sudarytų 200,000 galvų.

Viena iš pramonės šakų, kuria jau ir dabar rūpinamasi ir kuriai ypač karo metu atsidaro palankios perspektyvos vidaus rinkoje, yra tekstilės pramonė. Vilninių verpalų ir audinių 1938 m. įvežėme už 14 milijonų litų, medvilnės verpyklų ir audyklų gamyba tesiekė 28,500,000 ir audinių už 3 mil. lt. Tuo tarpu Lietuvos verpyklų ir audyklų gamyba tesiekė 28.5 mil. lt., t. y. maždaug tik suvartojimo pusės. Medvilnės žaliavos trūkumus teks nugalėti, bet užtat ši pramonė bus geras paskatinimas avių ūkiui ir vilnų gamybai.

Išplėsti teks įvairias chemijos pramonės šakas. Muilo gamybos pusė liko Klaipėdos krašte. Gumos dirbinių gamyba Lietuvoje siekia 5 mil. lt., bet importuojama vis dar už 2 mil. lt. Trašų pramonė visa liko Klaipėdos krašte. Farmacijos ir vaistų, kosmetikos, dažų, įvairių tepalų ir dervų pramonė, klijų, rūkščių ir raugų, tolio ir panaši pramonė dar laukia išvystoma.

Mašinų ir instrumentų, geležies ir bendrai metalo pramonės srity, elektrotechnikos srity, susisiekimo priemonių gamybos srity yra begalinės galimybės. Šių prekių dabar įvežama per metus už 60 mil. lt., kai šių šakų pramonės gamyba tesiekia apie 25 mil. lt.

Stiklo, keramikos dirbinių įvežame už 4 mil. lt., popierio ir jo dirbinių už 3 su viršum mil., išdirbtų kailių, odos ir jų dirbinių už 1,300,000 lt. žaliava, galima sakyti, turime, reikia tik kapitalo ir žinių.

Geros perspektyvos taip pat yra medžio pramonė. Kaip tekstilės, ir šios pramonės didžioji dalis liko Klaipėdos krašte. Lentpiūvių iš

29 mil. buv. gamybos Didž. Lietuvoje tėra tuo tarpu tik už 16-17 mil., faneros gamyba iš 5 mil. lt. liko visa Klaipėdos krašte, celuliozės iš 15 mil. liko visa, įvairių medžio dirbinių iš 5 mil. Didž. Lietuvoje tėra už 3 mil. lt. Medžio pramonė yra eksportinė pramonė ir ją atstatę, galėtume visu tempu dirbti.

Yra taip pat maisto srity gamybų, kurias dar turime plėsti: tai šokolado pramonė, konservų, acto, alaus, likerių ir konjako, tabako.

"P. L."

Karo ir Alkio Programa

Roosevelto valdžios biudžetas 1940 metams aiškiai parodo naują kryptį. Jo Kongresui pasiūlytos įplaukų ir išlaidų sąmatos nieko bendro nebetrina su jo kadaise garsiai skelbiama Naująja Dalyba. Viena ranka jis aštriai kerta išlaidas tiems reikalams, kurie tampriai susiję su liaudies gerbūviu, o kita ranka naujas krūvas dolerių žarsto į militarizmo didelius nasrus.

Skaičiaius, lyginant su pernykščių federalės valdžios biudžetu, 1940 metų biudžetas atrodo sekamai:

Armijai ir laivynui šiemet skiriama \$574,000,000 daugiau. Viso labo šiemet kariniams reikalams bus išleista arti \$2,500,000,000.

Federaliam Tyrinėjimo Biurui bus išleista \$244,000 daugiau. Ši įstaiga dabar pakinkyta medžiojimui ir baudimui revoliucinio judėjimo vadų.

Bankieriams nuosimčiais bus išmokėta \$100,000,000 daugiau.

WPA darbams bus išleista \$477,000,000 mažiau. Tuo būdu 650,000 WPA darbininkų neteks darbo su birželio mėnesiu.

Viešiesiems darbams, kelių taisymui ir tt., bus išleista \$300,000,000 mažiau. Kiti keli dešimtai tūkstančių darbininkų neteks darbo.

Nacionalė Jaunimo Administracija gauna \$15,000,000 mažiau. O tas reiškia, kad apie 106,000 studentų, kurie gaudavo iš šios Administracijos finansinės paramos, šiemet nebegaus.

Jaunimo kempėms bus išleista \$60,000,000 mažiau. Apie 65,000 jaunuolių bus sugrąžinta į bedarbių eiles.

Farmerių pagalbai skiriama \$400,000,000 mažiau.

GENIJUS TARP ŠVENTŲ LATRŲ

R. MIZARA

Visi, kurie gyvena aplink Mykolą Angelo, daugiau ar mažiau buvo akli. Persilpnos jų akys buvo apjaktintos šitos saulės, kuri viena švietė toje meno prieblandoje,—naktį, begaubiančio Renasanso Italiją. Per ilgą laiką po to, kai toji saulė nusileido žemiau horizonto, padangė dar vis tebegražino skaidriai spindį šviesulys. Mykolas Angelo apibūrė Italijos meną.

—Romain Rolland.

ŽMOGUS, apie kurį mes čia kalbėsime, bus žinomas civilizuotai žmonijai, kol ji gyvuos. Bet apie tąjį žmogų mūsų visuomenė tiek mažai žino, kad net ir šiais taip neramiais ir karo kresčiančiais laikais norisi mesti kelis šviesos spindulius.

Mykolas Angelo gimė kovo mėnesio 6 d., 1475. Jo pavardė Buonarroti, bet iš pavardės šį genijų mažai kas težino. Mykolo Angelo tėvas buvo smulkus, nuskuręs valdininkėlis. Jis turėjo 5 sūnus. Mykolas Angelo buvo antrasis. Kai jis pasiekė tryliką metų amžiaus, buvo atiduotas į brolių Dominiko ir Dovydo Ghinlandajo paišybos mokyklą Florencijoje.

Reikia neužmiršti, kad tais laikais Italija skyrėsi nuo šiandieninės. Tuomet, kur yra šiandieninė Italijos valstybė, buvo visa eilė atskirų mažų valstybėlių—respublikų ir monarchijų. Florencija buvo respublika ir ji tuomet sirpo gerbuvųj, kaip sako tūli istorikai. Florencija apie tąjį laikotarpį davė pasauliui visą eilę žymių menininkų: Leonardo da Vinci, Rafaelių, Čelinį, Mykolą Angelą ir daugybę kitų.

Vatikanas dar vis buvo stiprus. Popiežiai kuomažiausiai rūpinosi dangiškais reikalais ir žmonių sielų išganymu, bet kuodaugiausiai—turtais, naujų teritorijų užgrobimu ir pasauliška garbe. Už pinigą Vatikane galėjai pirkti viską. Antai, žymusis Florencijos turtius, Tornabuoni, užsigėdė padaryti savo giminaitį—kitos turtingos šeimos, Medici, narį—kardinolui, nors vaikas teturėjo tik tryliką metų amžiaus. Nuvykęs į Vatikaną Tornabuoni sulgo su popiežiumi ir sugrįžęs pareiškė jo giminaitį Giovanni de Medici esant kardinolui. Po trijų metų pasilavinimo, vaikinui ant galvos buvo užmauta kardinolo kepurė. Dar kiek laiko praėjo ir Giovanni de Medici buvo popiežium Leonu X. Šis faktas žymimas tam, kad jis turėjo daug bendro su pačiu Mykolu Angelu. Mykolas Angelo, mat, greit buvo pakviestas mokytis į Medičių šeimos palaiko-

mą meno mokyklą. Tai buvo garsiausia mokykla Florencijoje, kur profesoriavo patys žymiausi tų laikų vyrai. Šičia jaunutis Mykolas Angelo pradėjo lipti į savo gyvenimo aukštumą. Be paišybos ir skulptūros, jis mokėsi ir kitų mokslų: architektūros, filosofijos, astronomijos. Daug skaitė senovės graikų ir romėnų literatūros ir savo laikų kūrinius—ypačiai jį žavėjo Dantė. Kiekvieną laiko minutę jis sunaudodavo lavinimuisi. Rūpėjo jam kiauurai pažinti anatomiją—žmogaus kūno sudėtis. Ne vieną žmogaus lavoną Mykolas Angelo yra supjaustęs į mažyčius šmotelius, kad pažinti žmogų ir paskui atvaizduoti jį skulptūroje ir paišyboje tikrą, su visomis smulkmenomis.

Daug laiko Mykolas Angelo, kaip ir kiti studentai, praleisdavo bestudijuodamas Brancaccio koplyčioj, kurios sienas puošė prieš kelias dešimtis metų dailininko Masaccio piešti kūriniai. Kartą ten ant Mykolo Angelo užpuolė kitas studentas, Torrigiano, ir taip sužalojo Mykolui Angelui nosį, kad žymės pasiliko iki dailininko mirties.

Savonarolos Nužudymas

Nemažai į jauną Mykolą Angelo įtakos padarė tuomet Florencijoje gyvenęs ir veikęs dominikonų zokono vienuolis Savonarola. Turėdamas nepaprastai didelį balsą ir gražią iškalbą, šis domininkonas sakė ugningas kalbas, leisdamas perkūnus ir griausmus ant Vatikano, kur viešpatavo ištvirtimas ir prasiradimas. Savonarola troško taisyti katalikų bažnyčią,—išpjauti iš josios kūno visus puvėjusius ir išspausti pūlius, kuriais aukštoji dvasiškija buvo persisunkusi. Bet jam tas ne kaip sekėsi. Tiesa, iš karto jis turėjo prijautejų ir pasekėjų; tūlą laiką jis buvo visos Florencijos faktiniu valdytoju. Bet ne ilgam. Vatikanui ir kitiems jo politiniams priešams sudarius bendrą frontą, šis garsus vienuolis tapo suimtas, įkalintas ir paskui Florencijos gatvėje ant laužo sudegintas.

Negalėjo į jauną artistą ir tas viskas nepadarinti išpūdzio; juo labiau, kad Mykolas Angelo tūlą laiką dirbo pas Savonarolą.

Mykolas Angelo buvo priverstas podraug su Medici šeima bėgti iš Florencijos į Bologną, kai Florenciją užėmė svietima kariuomenė. Kai jis grįžo atgal į savo gimtąjį miestą, pradėjo rimtai dirbti kūrybišką darbą skulptūroj. Jis pa-

dirbo iš marmūro miegančio meilės dievaičio figurą. Patiko ji dailės žinovams. Vienas sakė Mykolui Angelui:

—Jei jūs galėtumėt šią skulptūrą padaryti tokią, kad ji atrodytų lyg iš žemės iškasta, tai aš ją pasiūčiau į Romą, kur ją dailės mėgėjai paskaitytų už senieną, tuomet ją ten greičiau nupirktų ir jums brangiau užmokėtų.

Artistui mintis patiko ir jis, mažai laukęs, kai kur į stovylą įrėžė randelį, kai kurias josios dalis apjuodino bei kitaip kaip nors „susendino.“ Neėmė daug laiko, kol šis dailininko darbas sudaro pirkėjų. Jis gavo už meilės dievaitį 30 dukatų,—mūsų pinigais apie 60 dolerių ar daugiau. Tai buvo stambi pinigų suma ir biednam menininkui ji reiškė daug. Bet šis jo darbas jaunam artistui reiškė daugiau nei pinigai: jis atidarė jam vartus į Romą, jis padarė Mykolą Angelo žinomesniu.

Stovylėlis pirkėjas ją pardavė kardinolui Riario, kuris gyveno Romoj. Kardinolas sumokėjo už statulą net 300 dukatų. Tik po kiek laiko kardinolas kažin kaip sužinojo, kad šis meilės dievaitis nėra jokia seniena, nėra joks senovės graikų ar romėnų kūrinys, bet šių dienų gabaus menininko darbo produktas. Kardinolas Riario pasijautė esąs apsuiktas. Užsirūstinęs, kardinolas siunčia savo pasiuntinį įieškoti skulptūros gamintojo.

Vieną gražią dieną ateina pas Mykolą Angelo nepažystamas ponas ir pradeda teirautis apie menininko darbus. Be jokio abejojimo, užklaustasis atsako:

—Aš pagaminau miegančio meilės dievaičio statulą, visiškai panašią į senovės skulptūrą ir pasekmingai ją pardaviau vienam romiečiui.

—Aa!—džiaugėsi kardinolo pasiuntinys,—viskas išaiškėjo.

Ponas ragina Mykolą Angelo važiuoti su juo drauge į Romą pas kardinolą. Girdi, kardinolą taip sudomino toji statula, kad jis nepaisąs apgavimo, bet norįs matyti tą, kuris statulą pagaminė. Kardinolas nekalinsias jo ir kitaip nebusias, bet dar gal darbo menininkui suteiksias.

Sitokių būdu Mykolas Angelo pirmą kartą savo gyvenime pamatė Amžinąjį Miestą, kuriam jam vėliau teko tiek jėgų išieškoti ir asarų išlieti. Romon vykti jį knietė dar ir tas, kad artistas manė atgausias nors kiek tos pinigų sumos, kurią kardinolas sumokėjo jo statulos pardavėjui. Deja, daugiau pinigų jis neatgavo.

Angelo Prisižiūrį ir Popiežių Darbus

Apie tą patį laiką, kai Mykolas Angelo atvyko į Romą ir apsigyveno pas kardinolą Riario,

popiežiaus vietą užėmė šlykštybėmis visam pasaulį pasižymėjęs ispanas Roderigo Borgia, pasivadinęs Aleksandru VI-tuoju. Nėra tikrų davinų, ar Mykolas Angelo turėjo progos asmeniui arteliau susipažinti su tuo didžiausiu pasaulio latru. Bet kad jam teko girdėti tuos skandalus, kurie vertėsi per Vatikano sienas ir plito po visą Italiją,—niekas neužginčys.

Aleksandras VI-tasis kol kas buvo vienintelis popiežius atvirai prisipažinęs esąs keturių vaikų tėvu. Visi keturi buvo sugyventi su tūla francūze ar ispane merga. Su visa savo šeima Aleksandras įžygiavo į Vatikaną kaip kokis monarchas—su visa pompa, su visa didenybe. Jauniausias popiežiaus sūnus, Giuffrė, buvo tik ką vedęs 17 metų amžiaus tūlą iš Neapolio mergavaičio. Su juom gyveno antrasis popiežiaus sūnus, jau kardinolas, Cezaris, tik 20 metų amžiaus. 16-kos metų amžiaus Aleksandro duklė Lukrezija išteikė už Sforzos, Milano kunigaikščio giminaičio. Aleksandro žentas taipgi gyveno Vatikane. Vyriausias popiežiaus sūnus atvyko į Romą ir ten buvo sutiktas, kaip kokis princas. Kiek Aleksandras turėjo vaikų, kurių jis savais nevadino, niekas nežinojo.

Vatikanas tuomet buvo pilnas mergų, sugulovių, šnipų ir žulikų. Kas vakarą orgijos, baliai, pokyliai. Viskas buvo palaikoma bažnyčios lėšomis. Nelaimė buvo tam, kuris užsitraukė Borgijos šeimos rūstybę. Kas kiekvieną rytą buvo rasti keli piliečiai, nugalabinti Romos gatvėse.

Kardinolas Riario, kurio palociuje Mykolas Angelo gyveno, buvo užsisakęs pas menininką padaryti jo statulą—tokią didžią, kaip jis, kardinolas. Jis, kaip ir daug kitų kardinolų, troško dar gyvas būdamas matyti save įamžintą. Mykolas Angelo sutiko su kardinolo norais ir jau mintyjo, kaip darbą pradėti. Bet kardinolas sužino, kad jo gyvybę paimti kėsinaisi popiežius Aleksandras—nusigando ir darbą atsakė, jausdamas, jog statula matyti jam veikiausiai nepavyks.

Mykolui Angelui dar Romoj esant, popiežiaus žentas Sforza sužinojo, kad jo švogeriai ir uošvis ruošiasi jį nugalabinti. Sforza pabėgo. Popiežius tuojau suteikė savo dukterei divorsą, patyvodamas tuomi, kad Sforza buvo bevaikis. Kai Sforza pribuvo Milanan, tai kunigaikštis pasiūlė Sforzai sušaukti žymių žmonių grupę ir popiežiaus legatą Milane ir viešai įrodyti savo vyriškumą. Bet Sforza atsisakė.

Apie tą patį laiką popiežiaus sūnus kardinolas Cezaris sužinojo, kad jo tėvas siūlęs vyres-

nijam broliui Giovanniui valdyti plačias teritorijas, dėl pavydo jį nužudė ir jo kūną įmetė į Tiberijaus upę. Tuo pačiu sykiu kardinolas Cezaris išvyko į Neapolį prašyti karaliaus Frederiko dukters rankos, kuri jam buvo atsakyta. Tolydžio Aleksandras išleido savo divorsuotą dukterį už Neapolio karaliaus brolyvaikio, o kardinolas Cezaris viešai pareiškė ilgiau nekardinausias.

Pagaliau ir antrasis popiežiaus žentas, Alfonsas, atstotojo kelyj pirmyn žygiuojančių Borgijų. Jie jautė: Lukrezija būtų galima išleisti už turtingesnio vyro ir tuomet visų Borgijų įtaka Europoj pakiltų. Taigi vieną gražią dieną Lukrezijos vyras ant Vatikano laiptų tapo perversas įžeimu. Apie mėnesį laiko išgulėjęs lovoj jis rodė pasveikimo ženklų. Nepatiko tas Borgijoms. Ir štai buvęs kardinolas Cezaris įsiveržia į savo švogerio butą ir lovoje jį dabaigia, Lukrezijos akiregyj. Tuojau Aleksandras užvedė derybas su Feraros kunigaikščiu dėl išleidimo savo dukters už karaliaus sūnaus.

Rugpjūčio mėn. 15 d., 1503, ruošiamas popiežiaus Aleksandro palociuje pokylis. Jame turįs dalyvauti iš Cornette kardinolas, ant kurio Borgijos turėjo akį. Užtaisomas specialus vynas svečiui priimti. Per neapsižiūrėjimą popiežius ir jo sūnus išgeria svečiui priimti užtaisyto vyno, abu pajūosta, suserga. Aleksandras miršta, o sūnus Cezaris išlieka gyvas. Jie to vyno išgėrė per klaidą.

Aleksandro lavonas dribsėjo brangiam ir puošniam popiežiaus apsiaute, o Romos žmonės džiaugėsi netekę vieno baisiausių pasaulį žmonių. Keli porteriai ir du dailydės nuvilko Aleksandro lavoną į Mūsų Panos koplyčią ir drėbė į kampą. Karstą dailydės padarė permažą—pertrumpą ir persiaurą. Kas daryti? Tie vyrai nuplėšė popiežišką apsiautą ir visus brangumynus nuo pajuo dusio Aleksandro lavono, o patį lavoną suminkė, sulamdė ir šiaip taip tarpe tų keturių lentų sutalpino. Šitaip užsibaigė Borgijų viešpatavimas. Šitaip baigėsi karjera Aleksandro VI-tojo.

Ar tie įvykiai, tie žiaurumai, tos nuožmybės nepaveikė į Mykolą Angelą? Be abejo, taip. Jis, matyt, būdamas praktikuojas katalikas, negalėjo jų pakeisti; jis grįžo atgal į Florenciją.

Ten tūlą laiką Mykolas Angelo dirbo skulptūroj; padarė vieną kitą šventojo statulą; sukūrė milžinišką Dovydo statulą, kurią žmonės vadino "Gigantu" arba "Milžinu." Buvo pakviestas Florencijos miesto tarybos nupiešti didelę karo karikatūrą ant miesto rotušės sienos; ten pat dirbo ir kitas genijus — Leonardo da Vinci. Ir štai

artistas gauna įsakymiską pakvietimą vėl atvykti Romon. Kas jam įsakė?

Mykolas Angelo Popiežių Rankose

Kai popiežius Aleksandras VI-tasis nusižudė, jo vieton popiežium buvo išrinktas kard. Piccolomini, pavadintas popiežium Pijum III-čiuoju. Neilgai betgi šiam teko popiežiauti: po 26 dienų po išrinkimo Pijus III-čiasis mysteriskai mirė, ir jo vieton atstotojo stiprus ir labai savimylis kardinolas Giuliano della Rovere, kuris pasivadino Julium II-ju. Tai buvo griežtas Aleksandro priešas—ką tik ans darė, naujasis popiežius ar dė, griovė. Vienu pirmųjų jo žygių buvo—ištrėmimas Ispanijon Aleksandro sūnaus Cezario.

Antru kartu į Romą Mykolas Angelo atvyko pradžioj 1505 metų. Julius II-rasis buvo apsukrus vyras; kai tik jis patapo popiežiumi, tuojau pasiskelbė save ir katalikų bažnyčios armijos vyriausiu vadu. Trokšdamas didelės žemiškos garbės, popiežius Julius II-rasis įsakė Mykolui Angelui padaryti jam milžiniškai didelį, puošnų ir brangų mauzolėjumą: mauzolėjumas turėjo būti trijų aukštų, 34 pėdų ilgio ir 23 pėdų pločio, su 40 didelių statulų. Mauzolėjumas turėjo būti arti Šv. Petro bažnyčios Vatikane, kad jis pats ir kiti matytų, kokiam palociuje jo šventi kaulai išsėsis, kai jis numirs.

Julius II davė artistui pinigų ir liepė nupirkti jam užtenkamai marmuro ir pradėti tą didįjį darbą. Kai marmuras buvo suvežtas ir darbas pradėtas, Mykolas Angelo negauna pinigų darbininkams apmokėti ir sau pragyventi, —o jis gyveno kukliai, mažyčiam bute. Eina kartą jis pas popiežių Julij II, eina antrą ir ketvirtą—pastarasis nepriima. Pagaliau jam pasakoma, kad Julius II neturįs laiko ir noro su juo kalbėtis. Tuomet artistas palieka jam raštelį:

"Šiandien jūsų įsakymu esu išvytas iš jūsų palociaus; tuo būdu pranešu jums, kad nuo dabar, jei norėsite manęs, turėsite jį ieškoti kur nors kitur, bet ne Romoj."

Tai parašęs, leidosi jis atgal į Florenciją. Grižęs, jis parašė vienam geradariui laiškėlį, kur sakė: "Jei būčiau ilgiau gyvenęs Romoje, tai tasai miestas būtų greičiau patapęs mano kapu, o ne popiežiaus."

Tenka priminti, kad tasai barzdočius popiežius Julius II-rasai garbėstroška,—prisileido į palocių eibes visokių smulkių artistų, kurie nepakentė Mykolo Angelo ir visaip intrigavo, kol galop patį popiežių atšaldė nuo paties užmynimo statyti sau mauzolėjų. Kitais žodžiais, Mykolas Angelo jautė Romoje sau mirtį iš Vatikano palociuje esančių priešų!

Vos Mykolas Angelo spėjo įkelti koją į Florencijos teritoriją, kai besivejęs popiežiaus pasiuntiniai jį sučiupo. Vos, vos artistas išsisuko iš jų nagų. Nebūtų gal jis išsprūkęs, jei nebūtų davęs garbės žodžio, kad jis grįžtų į Romą, jei popiežius pažadės vykinti gyvenimą padarytąjį kontraktą dėl mauzolejaus. 1506 metų vasarą popiežius siuntė Florencijos tarybai net tris reikalavimus sugrąžinti prievartą jam Mykolą Angelo, bet florentiečiai jo nepaklausė. O Mykolas Angelo parašė poeziją pasiepdamas Romą.

Tais pačiais metais rudenį popiežius pasileido su kariuomene ir būriu kardinolų atkariauti sau Perugijos ir Bolognos miestus. Lengva Julijui II buvo tas padaryti. Kai jis užkariavo Bolognos miestą, popiežius užsigeidė pasistatydinti Bolognoje sau paminklą, kad pasaulis ilgai atmintų jį čia buvusį. Taigi jis pasiuntė Florencijos tarybai gan švelnų prašymą grąžinti jam Mykolą Angelo. Pabijojęs Florencija popiežių dabar užrūstinti: jei Mykolas Angelo jie popiežiui nepasius, tai jis atvyksias su kariuomene ir jų miestą pavergsias. Įprašytas, Mykolas Angelo nuvyko į Bologną.

Veik prievarta nuvarytas į Bologną, Mykolas Angelo neįėjo pirmiausia pas popiežių, bet į bažnyčią. Kai popiežiaus tarnai pamatė jį bažnyčioje, suėmė ir nuvedė pas popiežių. Pastarasis suriko:

—Tavo pareiga buvo ateiti pas mus, o ne mums įsiekti tavęs.

Mykolas Angelo klaupėsi ir nužemintai pradėjo aiškintis, kodėl taip padarė. Tuo pačiu sykiu kardinolas Soderinį įsiterpė:

—Jūs šventenybė, atleiskit jam už klaidą; jis ją papildė per žioplumą: tapytojais visi toki, jie tik savo profesiją žino.

Norėdamas įtikti artistui, popiežius subarė kardinolą dėl kišimosi į ne savo reikalus. O Mykolui Angeliui uždavė didelį darbą. Popiežius įsakė nulieta bronzinę po statulą, tris kartus didesnę už jį patį ir pastatyti ją ant šv. Petronio bažnyčios durų! Už tai jam pažadėjo 1,000 dukatų. Labai didelis darbas artistą nugąsdino. Jis niekad nebuvo jokių bronzinių statulų liedinęs: jam atrodė baisu ir pradėti.

Pasikvietęs talkon kai kuriuos pagalbininkus, artistas pradėjo Juliaus statulą lieti. Kiek vargo, kiek darbo, kiek rūpesčio! Jis priverstas gaminti ne ką nori, ką geriausiai žino, bet ką jam savanaudis popiežius įsako! Ir dirbo jis

dienomis ir naktimis, dirbo sunkiai ir betarpiškai, pamiršdamas asmeninius reikalus, nepaisydamas sveikatos!

Statula pagaliau baigiama—gigantiškas penkiolikos mėnesių sunkus darbas. Kai ji buvo pastatyta virš bažnyčios durų, minios žmonių suskautė į atidengimo ceremonijas. Muzika griežta, būgnai muša, o Mykolas Angelo verkia: jis prie statulos nuliedinimo pridėjo savo pinigų ir nedėkingas popiežius jų negrąžina!

Po keleto metų, kai popiežius Julius II numirė, kai Bologną užvaldė kitos jėgos, toji didžioji statula tapo nuversta nuo bažnyčios durų, nutempta į miesto gatvę ir jai galva nukirsta. Iš liemens buvo nulieta kanuolė ir pavadinta "Julijana." Šitaip buvo Bolognoje pagerbtas Julius II-rasis, šitaip nuėjo vėjais genijaus kūrinys!

(Kitam "Sviesos" num. bus apie Mykolo Angelo kūrybą)

Sifilis ir Jojo Aukos

Dr. Thomas Parran sako:

Mažiausia pusė milijonų žmonių Jungtinėse Valstijose kasmet surandama sifilikais.

Vienas milijonas būsimų motinų Jungtinėse Valstijose yra sirgusios arba serga sifiliu.

Tiktai apie pusę tų motinų gydosi arba tampa pastebėtos su ta liga.

Tiktai viena iš jų gauna reikalingą minimum gydymą, tai yra, vienus metus.

Kasmet Jungtinėse Valstijose gimsta po 60 tūkstančių sifiliuotų kūdikių.

Penkios iš kiekvienų šešių sifiliuotų motinų pagimdo sifiliuotus kūdikius arba negyvas.

Vienas trečdalis tebegyvenančių sifiliuotų vaikų apakę, jeigu nebus tuojau rūpestingai gydomi.

Dešimtas nuošimtis visų į beprotnamius uždaromų žmonių serga smegenų suminkštėjimu, kuris pareina nuo sifilio.

Iš kiekvieno šimto tūkstančių gyventojų sifiliu suserga Jungtinėse Valstijose 796, Danijoje 20, Švedijoje 7.

Pirmoje sifilio stadijoje galima išgydyti, rūpestingai gydant, 86 nuoš. ligonių, o tiktai 54 nuoš. teišgyja gydant tik pertraukomis.

Jeigu Jungtinėse Valstijose būtų pravedama tokia programa kovai su sifiliu, kokia yra pravedama Danijoje, tai kasmet sifilistų skaičius čia sumažėtų ant 60,000.

(Iš knygos "Shadow of the Land")

MOTINOS ŠIRDIS

SENAS VINCAS

TIK pripuolamai man teko užbėgti pas savo seną bičiulį, laidotuvių direktorių. Gi mano bičiulis, turėdamas telefono priimtuvą prie lūpų, padavė man savo dešinę ir rankos gestu parodęs krėslą, pasiėmė paiselį ir vis kartodamas „A, a,“ žymėjosi ant popierės lakštelio jam reikalingus dalykėlius.

Man atsisėdus, akys atsirėmė į jau pabuvusios moteriškės veidą, kuri sėdėjo kitame kambario pasieny, o šalia jos, ranką jai ant peties uždėjęs, stovėjo jaunas vaikinukas, nerviškai rūkydamas cigaretę.

Moteriškės veido jaunystės grožė vargų-vargelių jau seniai buvo nurašyta, o palikta tik nelaimių išvagotas veidas, išvertkos akys ir dar ašaroti skruostai... Atydžiai pažvelgęs jai į veidą, truputį susijaudinau ir Prano Vaičiūčio lūpomis norėjau paklausti jos:

Ko raudi? ar dienų, kur žuvo,
Ar darbo dirbto taip veltui?
Ar tos jaunystės, kur nebuvo
Dėl tavęs,—ko verki taip tu?

Ne, nereik daugiau tau nieko,
Kaip kąsni duonos tik juodos
Ir lauki grabo, kaipio siekio
Nelaimės pelno praeitos.

Tau laimė niekad nežibėjo,
Jaunystę leidai tarp darbų,
Tik glamonėjai vieną dėją,—
Tam leistą nuo mažų dienų.

Direktorius užkabines telefono priimtuvą, atsikreipė į moteriškę, tardamas: „Jeigu jūs su tiksite, tai ligonbučio daktarai darys skriodimą. Ir jeigu pasirodys, kad nabašninkas buvo užsiuodinęs dirbtuvės dulkėmis, galėsite reikalauti atlyginimo už sūnaus nunuodijimą.“

Tie direktoriaus žodžiai moteriškai tarsi būtų žnybtelėję į pačią širdį. Ji net krūptelėjo tai išgirdus... Jos akys pasinėrė ašarų klanuose ir blizganti ašarų lašai pradėjo riedėti per raukšlėmis išvagotus veidus... O kiek savyje susikuopus ir apsišluosčius ašaras, pašnibždomis ištarė:

„Kas man iš pinigų, jei sūnaus nėra? Kaip aš galiu parduoti savo sūnų... savo vaiką... savo širdį?“

„Sūnaus jau vis tiek neturi. Tai nors pinigus pasiimk. Juk esi neturtinga našlė, tai nors ant senatvės šiek-tiek turėsi,“ atsakė direktorius.

„Kas man iš to, jei sūnaus nėra? Lengviau ir badu numirčiau, bile tik sūnus būtų šalia manęs... O kažin, ar daug jie jam supjaustytų krūtinę?“

„Kur ten daug pjaustys? Prapjauš kiek, pažiūrės į plaučius ir viskas,“ raminančiai paaiškino direktorius.

„Jei žinočiau, kad nedaug supjaustytų sūnelio krūtinę, tai gal ir sutikčiau.“

„Juk jis jau miręs, nejaus,“ įsikišau ir aš.

„Ale aš jausiu... Juk tai mano sūnaus krūtinė... tai mano širdis.“

„Jeigu sutinkate, tai meldžiu, eikite čia ir pasirašykite,“ paprašė direktorius.

Moteriškė vėl krūptelėjo, susiėmė delnais už kairiojo šono, akys vėl pasiriuvo ašaromis ir pati sau kuždėjo: „Negaliu, negaliu, negaliu... Aš jo motina, o jis mano sūnus... Ir kaip aš galiu leisti, kad pjaustytų mano sūnelio krūtinę? Supraskite!—motina savo sūnaus krūtinę!“

„Well... Jeigu nesutinkate, tai eikite namo, o aš jį už apie keturių valandų parvešiu. Bet atminkite, kad tada jau bus per vėlu įieškoti atlyginimo iš darbavietės,“ paaiškino direktorius.

„Mama... Argi jam skaudės? Pasirašyk, gal ir gausi kiek nors ant palaidojimo... Paskutinius pinigus išleisdamas palaidojimui, ką pati pradėsi, mama?“ stambiai anglikuodamas, įterpė jos žentas.

Moteriškė atsistojo, prisvyravo prie stalo ir, tarsi ne savo pirštais paėmus plunksną, virpančia ranka išvingiavo savo vardo ir pavardės raides... Ašaros byrėjo ant popierio lakšto, dužo ir tiško į mažutėlius taškelius.

Vos spėjus jai pasirašyti, plunksna iškrito iš piršto, ranka benešanti nosinę prie akių bejėgiai nudribo žemyn ir nelaimingoji, direktoriui sugriebus, susmuko į krėslą.

Kada direktorius ją atgaivino, ji vėl kartojo: „Ne, ne, ne... Aš jo motina... jis mano sūnus... Kaip aš galiu leisti pjaustyti savo sūnaus krūtinę... kaip!“

„Jonai. Parvežk juos namon,“ paliepė direktorius savo pagelbininkui ir dadėjo: „O kur no-“

DR. VYDUNO TRAGEDIJA

KAUNO katalikiškos pasaulėžiūros "Naujosios Romuvos" Nr. 35-36, rugs. 3, 1939 m., p. J. V. Girdvainis plačiai rašo apie gyvenimą, darbą ir likimą Prusijos lietuvių veikėjo ir rašytojo Dr. Vydūno. Žemiau paduodame tik kelias ištraukas iš to straipsnio, nuo savęs nedėdami jokių komentarų. J. V. Girdvainis rašo:

Dr. Vydūno vardas lietuvių tautiniame ir kultūriniame gyvenime pradėjo reikštis 19-tojo amžiaus pabaigoje. Iš pradžių jis garsėjo kaip gabus bažnytinio choro dirigentas, o 1895 m. gruodžio mėnesio 2 d. įsteigė Tilžės Giedotojų Draugiją, kuri su savo dainų koncertais ir vaidini-

to laiko jis parašė daugybę dramos ir filosofijos raštų, kuriais labai praturtino lietuvių raštiją. Tik prisiminkime jo *Prabotųjų Šešėlius*, *Amžiną Ugnį*, *Tėviškę*, *Mūsų Laimėjimą*, *Lietuvos Pasakėlę*, *Sigitę*, *Jūrų Varpus*, *Vergus* ir *Dykius*, *Žvaigždžių Takus*, *Karalaistę*, *Pasaulio Gaisrą*, *Laimės Atošvaistę*, *Jūraistę*, *Nakvišos Gėralę*, *Pasiūlimą*, *Gindymo Slėpinius*, *Mūsų Uždavinį*, *Tautos Gyvatą*, *Sveikatą*, *Jaunumą*, *Grožę*, *Sąmonę* ir daugybę kitų nemenkesnės svarbos dramų, tragedijų, misterijų, filosofinių veikalų ir laikraščių, ir tuojau numanysime, ką jo darbas tautos atsigavimui reiškė.

Visais savo raštais dr. Vydūnas skelbė lietuvių tautos gyvybinius reikalus, vieningumą ir kėlė dvasinį žmonių žvilgį į gyvybės ir gyvenimo esmingumą.

Norėdamas vokiečių ir kitoms kultūringoms tautos parodyti lietuvių tautos savaimingą kultūrą, praeitį, didingumą ir jos reikšmę žmonijos kultūrai, jis parašė vokiečių kalba raštą *Litauen in Vergangenheit und Gegenwart*, kurį išleido 1916 m. ir kuriuo ruošė kelią lietuvių savaimin-gumui ir Lietuvos nepriklausomybei. Vėliau parašė didelį veikalą *Sieben Hundert Jahre deutsch-litauischer Beziehungen*, kurį išleido 1932 m. Šis veikalas tai gili lietuvių tautinės kultūros, raštijos ir istorijos sintezė. Ir gaila, kad šio veikalo mažai egz. tepateko į lietuvių ir svetimųjų rankas,—jį vokiečių policija konfiskavo ir sunaikino.

Visi dr. Vydūno dramatiniai, poetiniai ir filosofiniai raštai ir jo leisti laikraščiai (1905-1909 m. *Šaltinis*, 1911-1914 m. *Jaunimas*, 1915 m. *Naujovė*), prieš didįjį Europos karą plačiai plito Prūsų ir Didžiosios Lietuvos lietuvių tarpe ir buvo labai skaitomi visų tų sąmoningesnių tautos žmonių, kuriems rūpėjo sąmoningas gyvybės ir gyvenimo esmės pažinimas, tautos dorovingumas, žmoniškumas ir tautinės dvasios kilimas ir augimas. O jo šviesi ir tauri asmenybė ir darbai kiekvieno sąmoningesnio lietuvių buvo nuolatos prisimenami su tikru širdingumu ir pagarba.

Bet savaimingosios, nepriklausomosios Lietuvos žmonės, pasinėrę karjerizmo, arizmo ir partinių aistrų ir rietenų bangose, nebesuprato dr. Vydūno idealistinio darbo prasmės, nebesuvokė jo raštų esmės ir nebematė jų reikšmės tautos laisvės ir vieningumo ugdymui...

Netekęs jam artimų ir brangių žmonių ir paveiktas prieš jį ir jo darbą tautoje sukilusių ne-

DR. VYDUNAS.

Ad. Varno tapyba.

mais, ruošiamais visoje Prūsų Lietuvoje, sužadino ir ugdė Prūsų lietuvių tautinę sąmonę. Iš tos draugijos gyvenimo vėliau iškilo ir visa dr. Vydūno raštija.

1898 m. rudenį parašė pirmą didesnį lietuvių kalba trijų veiksmų dramos vaidinį *Pasiūlimą*, kurį išleido tik 1938 m. ir kuriame vaizduojama, kaip tautoje tilstas liaudies dainavimas ir apmingas pasakų ir jų nuotaikos gyvumas ilgisi ir laukia to, kurs jį tautoje savaimingu būdu sužadintų ir prikeltų ir kaip laukiamasis žadintojas ilgisi savo tėviškės ir pagaliau sugrįžta jon, nuo

labumų, dr. Vydūnas dabar gyvena ir dirba vienas vienuoliškoje vienuoje. Labai retai tesu-eina su žmonėmis pasikalbėti, o dar rečiau jį kas prisimena ir lanko. Todėl neseniai įsitaisė radijo imtuvą, kad galėtų nors retkarčiais išgirsti lietuviškai kalbant ir dainuojant. Bet ir vokiškai mažai tetenka jam kalbėti. Praeina kartais kelios dienos, o jis nėra žodelio taręs. Dirba vis vienas savo kambariuose, o kartais išeina vienas pasivaikščioti.

Ir tenka jam dabar rūpintis ne vien rašymu, bet ir visais gyvenimo ir kasdienos reikalais. Valgį pats pasiruošia. Ir pats, kas maistui reikalinga, superka ir parsineša į namus. Tas darbas jam daug laiko atima, kartais kelias dienas valandas. Todėl prieina per dieną rašyti tik penkias ar šešias valandas. Eina gulti 20 ar 21 valandą, o kelia paprastai 4 val. ryto. Ir visaip rūpinasi, kaip sutrumpinti laiką, kurs valgiui gaminti reikalingas. Dabar tai kiek pasisekė, nes beveik nieko neverda—minta beveik vien uogomis, riešutais ir grūdais su sviestu, o kartais ir pienu. Kas savaitę ateina vieną kartą moteris kambarių apvalyti. Šiaip indus po valgy-mo pats nuplauja. Pats taisosi ir kloja sau lovą ir atlieka visus kitus smulkius buto tvarkymo darbus.

Šiuo metu, atidėjęs menkesnės svarbos darbą į šalį, skuba užbaigti rašyti ir ruošti spaudai naująjį veikalą, nes atrodo jam—kaip rašo man viename laiške—kad ilgai nebegyvensi...

Nors jis su tikru širdingumu teikė ir tebetei-kia lietuviams savo raštus, laukdamas, kuomet žmonių sielose jie sukels sąmoningosios gyvenimo esmės pažinimą ir tautos viningumo pasiil-gimą, bet tauta, paveikta blogos valios žmonių, po didžiojo Europos karo ir Lietuvai įgijus sa-vaimingumą, jo raštų visai nebeperka ir neskai-to. Todėl tenka juos naikinti, nes dr. Vydūnas, nors ir labai norėtų, negali šiuo metu samdyti kambarius, kur galėtų sukrauti visus savo raštus ir juos laikyti. Nėra tam reikalui pinigų. Ir tenka juos centneriais atiduoti į popieriaus fa-briką arba į ugnį. Popieriaus fabrikas ir ugnis jau surijo tūkstančius egzempliorių geriausių ir gražiausių išleistų dr. Vydūno raštų. Taip buvo su-naikinti "Vergai ir Dykiai," "Jūrų Varpai," Varpstis, Zvaigždžių Takai, Tautos Gyvata, Šal-tinis, daug Darbymečio sąsiuvinų ir kiti. Naiki-namųjų raštų palieka po kelias dešimtis egz., norėdamas juos išlaikyti ateinančioms kartoms nuo galutinio sunykimo.

Toks pat likimas laukia ir tų raštų, kurie dar išliko.

Niekas neperka ir neskaito nė naujai parašytu ir išleistų jo raštų. Kelių paskutinių metų bėgyje išleido *Laimės Atošvaistę, Jūraitę, Senovės Balsą, Pasveikimą, Tikrąją Motinėlę, Nakvišos Gėralą, Pasiūgimą, Sąmonę* ir kitus. Bet kas juos skaitė ar nors matė? Beveik niekas jų ne-pirko, o lietuvių laikraščiai net nerecenzavė. Išleides *Pasiūgimą* išdalino jo 700 egz. Lietuvos žmonėms, o beveik niekas, neminint vieno kito, nesiteikė pareikšti jam padėkos ar gero žodžio. Ir niekas iš lietuvių to veikalo nepirko. Tik šio-mis dienomis vieną egz. pareikalavo vienas vo-kiečių knygynas iš Berlyno.

Ateis Nauji Metai

Kaip sąžinė vertelgos,—slenku be prošvaisčių keliu. Kad įtikėtų broliai,—virtau Kalėdų seneliu...

Be dovanų, žaislelių—su žodžių botagu slenku per naują dvarą ir kaimus ubagų...

Kam gązdint ponai vėtrom Naujųjų Metų balių,—seneliui eit per pūgas, per šalto vargo šalį...

Čia nuostabus pasaulis,—juoda, tamsi naktužė. Nors ten, už horizontų, taip klaidkiai vėtros ūžia.

Padėjo konstitucija į pelkę savanorį, o grafą, savanauđį—žmogum vadina noriai...

Nutrūko ratų vadžios papelkės brolio delne,—nesuturėt tik Biuko jau dardant į pakalnę...

Gal tam šviesėja žvaigždės, kad būt tamsiau slė-Duslu jau pasidarė su lopais kailiniuos... [niusos]

Tu šauk nors pranašu,—nemato ir apkurto: žmogus lankstauja stabui sava ranka sukurtam!

O dieviškas Perkūne, o Prometėjaus maište,—pažadink mano šalį, gana jai raistuos gaišti!

Šalie, mes laisve tikim, ar įtikėsi tu? Bet tu dar po norkozu ražančių ir maldų!

O neša Nauji Metai, oi,—velnišką meniū: Padės jie tau atskirti ir žvėris nuo žmonių!...

Jonas Graičiūnas.

(“L. ž.”)

ŠIRDIES LIGA IR ASMENS VEIKLUMAS

DR. D. PILKA

Seniau ir Dabar

SENIAU buvo manyta, kad žmogaus veiklumas, turintis širdies ligą, yra labai blogas daiktas. Ligonis būdavo padedamas po griežta disciplina namie arba ligoninėje, kad jam net pajudėti nevelydavo. Tačiau pradėjus daugiau suprasti širdies ypatybes, mainėsi ir jos priežiūra. Dabar mes žinome, kad kelių girgždėjimas ar sąnarių sukietėjimas nėra širdies sutrikimo priežastis. Šiandien mes suprantame, kad širdies sužalojimo nuodai kyla iš sisteminių žmogaus organų—iš maisto virškinimo organų, iš kvėpavimo organų, iš raumenų, iš sąnarių ir taip toliau, kurie, anksčiau ar vėliau, suklupdo normalią širdies funkciją. Moderniškas gydytojas, susidūręs su širdies liga, pirmiausiai stengiasi surasti pasislėpusius nuodų lizdus ir prašalinti juos iš žmogaus kūno. Šiandien yra žinoma, kad žmogaus veiklumas dar net pagerina sąnarių, raumenų ir širdies funkcionavimą.

Pavyzdžiui, jeigu žmogus sustos vartojęs ranką nors porai mėnesių, tai vėliau jis negalės nei kepurės pakelti. Reiškia, kad jos raumenys neteko funkcijų. Kad atgaut rankos pajėgumą, žmogus turės ją judint pamažėli iki ji priprasa.

Ranka ir širdis yra raumeniniai organai. Kaip nevartojama ranka ar koja palieka bejėgę ir bevertę, taip ir širdis, kurios veikimas visuomet turį būti šimta-procentinis, sužlunga, palieka be jėgos, be veiklumo. Sutrikusiai širdžiai, modernišku supratimu, yra reikalingas kasdieninis jos raumenų palavinimas, atatinamas sujaudinimas.

Niekas, žinoma, nebus tokis neišmanėlis, kad verstų savo širdį atlikti tokį darbą, kuris jai būtų pragaštingu. Širdies pratinimas prie našėsio darbo taip pat nieko negelbės, jeigu žmogus turės reumatizmą, influenzą, gerklės įdegimą arba kitokią ligą. Norint sustiprinti širdies raumenų funkcionavimą, reikia pradėti iš lėto, iš pradžių tik pereinant sykį-kitą per kambarį, ypač po ligos.

Ivykus širdies raumenų dekomensacijai, gydytojas deda daug pastangų, kad sustiprinti jos sienas. Pradžią paprasto širdies sustiprinimo prasideda trumpu paslėdėjimu lovoje po ilgos ligos, pagaliau pasivaikščiojimu po kambarį ir vėliau eina pratinimasis po biskutėlį pabūti tyrame ore.

Širdies raumenų silpnumas paprastai yra nustatomas sekančiais simptomais: bendras žmogaus kūno silpnumas, neatleidžiantis dusulys, sunkus krūtinės veržimas, per retas ar per tankus pulsas, išvaizdos išblyškimas ir daugelis kitų subjektyvių ir objektyvių nesveikatos žymių. Kada tokie simptomai pasireiškia, visokis veikimas turėtų būti tuojau sustabdytas. Tai yra ženklai, kad širdis reikalauja neatidėliojamo atsiliso. Jos pasilsėjimas reikalauja mėnesį ar ilgiau pabūti lovoje. Jei tai būtų širdies kompensacijos sutrikimas arba pasikartojantis supuolimas, ypač po ligos, atydi gydytojo priežiūra būtina reikalinga, nes tokiame atsitikime, kad ir mažiausias aktyviškumo perdėjimas gali duoti nepageidaujamų pasekmių.

Dabar klausimas kyla, ką jūs vakar galėjote nuveikti ir ką jūs šiandien galite atlikti? Labai gali būti, kad jūs šiandien negalite nei pusės to darbo padaryti, kiek jūs padarėt vakar, užvakar ir seniau. Daleiskim, kad jūs vakar galėjote nueiti kilometrą ar mylią be pasilsėjimo, šiandien tegalite nueiti tik pusę tiek ir širdis jau reikalauja sustoti ir pasilsėti.

Nereikia įpulti į paniką. Tokiame atsitikime, reikia vartoti protą. Jūsų širdis šiandien nebegali tiek nešti, kiek ji vakar galėjo. Prie to kilometro kelionės dar gal prisidėjo vakar dienos smagumas su draugais, vėlyvas atsilis, nakties nemiga, rūpestis, skubūs pusrėčiai, vidurių neveikimas ir daugelis kitų priežasčių. Vakarių susitikote su savo gerais draugais, kurie jus sužadino "mirties baime" ir jūs susirūpinot savo likimu. Tokio draugų sužadino, tokio vakaro praleidimo, tokio pasilinksminimo reikia kuolaibiausiai vengti.

Širdies neišgalė atlikti darbą yra gamtos paslaptis. Gamtos griežtas įsakymas yra VENGTI SKUBĖJIMO. Ši pasarga yra paremta pavyzdžiais, paimtais iš tų, kurie risčia bėgdavo, kad spėjus pagauti traukinį, kurie kopdavo aukštais laiptais, kurie nuolat argumentuodavo su draugais ir oponentais geras ir blogas žinias. Ūmus susijaudinimas, pralaimėti debatai, pyktis, išgąstis tankiai padaro širdies ligonį auka staigios mirties.

Kokis žaizlas ar pasilinksminimas pagaliau yra žmogui tinkamiausias? Žmogus yra gamtos sukurtas ir pritaikytas prie tam tikro veikimo,

su kuriuo jo raumenys sutinka. Kokis žaistas tai nebūtų, gydytojo *dictum* palieka tas pat: didelių žvėrių medžiotoją iš ping-pong mėgėjo nepadarysi. Todėl, bendrai kalbant, senas, paprastas žaistas yra geriausias žaistas. Taip pat prisiminimas senų draugų, pasikalbėjimas apie senus laikus, yra geras laiko praleidimas. Mes visi sutinkame, kad senį pasilinksminimo būdai yra geriausi, nors jaunystės sportas, kadrius, dar tebežadina jau senai prabėgusį laiką.

Vanduo ir Ligonis

Žmogus, turėdamas širdies sutrikimą, niekad neprivalėtų eiti giliai į vandenį plaukioti. Širdies sustojimas yra atsakymas daugeliui patyrusių plaukikų, kurie netikėtai ir staiga prigėrė. Plaukimas reikalauja didelės širdies jėgos. Neturint didelio rezervų, širdis vandenyje būna prispirta atiduoti viską, ką ji turi.

Skaitytojas, be abejonės, bus girdėjęs, kad toks ir toks nuvyko į pajūrį ar ežerą pasimaudyti ir prigėrė. Štai kas atsitinka:

Kada žmogus įeina į vandenį, jis jaučia didelį vandens spaudimą. Šitas vandens spaudimas ant paviršutinių organų suvaro veik visą kraują iš odos į centrą — širdį. Būdamas prie maudyklių neretai patėmysi žmogų pamėlynavusį, drebantį ir svaiojantį, kas čia bus?

Suvarius kraštutinį kraują į širdį, širdyje kyla didelis jėgos pareikalavimas, kad išvartytų tą kraują kiekį atgal. Jeigu širdis neturi rezervų ir ant greitųjų negali pagaminti, tai čia kas nors turi įvykti.

Kad išpildyti funkciją, kad išvartytų kraują į paviršutinius organus, širdies raumenys tampa labai įtempti, kad atlaikyti spaudimą iš vandens pusės. Dažniausiai širdis neatlaiko. Ji sustoja veikus.

Įėjus žmogui į vandenį, kaip matome, pasidaro didelis spaudimas ant odos kapiliarinių indelių (kraujo sudinelių). Apsunkinus širdies mechanizmą, kartu pakyla ir kvėpavimas. Paėmus viską kartu, ypač kada širdies raumenys yra silpni, sugniužę ir nebeišgalia atlaikyti išlaukinio spaudimo, ji turi sustoti.

Vanduo, palyginus su oru, yra daug tirštesnis ir sunkesnis medium. Todėl plaukikai reikalauja daugiau spėkos kūno impulsijai pirmyn, nekad ore. Žmogus, visą laiką praręs prie lengvesnio medium, kitokiame negalį nei būti. Prie sutrikusios širdies dar reikia pridėti aukštas kraują spaudimas. Su aukštu kraujo spaudimu žmogui taip pat pavojinga eiti į jūrų maudykles. Plaukiojimas todėl yra visai draudžiamas žmo-

nėms, turintiems širdies sutrikimą ir aukštą kraujo spaudimą.

Tas pats gali įvykti ir garo pirtyje.

Pasivaikščiojimas atvira ore yra tikrai naudingas lavinimas sutrikusių širdies raumenų. Pasivaikščiojimas turi būti be skubėjimo, be nuovargio ir su noru, kad atsieks tikslą.

Nėra taip lengva išaiškinti, kaip žmogus turėtų pasivaikščioti. Čia bus ne pro šalį prisiminti tam tikra pasakaitę apie šimtakojį. Šitas "centipedas" kartą buvęs paklaustas, kurią koją pasukti kurios jis kelia. Tokis paklausimas taip sumaišęs šimtakojį, jog jis net į grabę įvirtęs ir ilgai svarstęs, kurią koją čia reikėtų pirmiau kelti, kad pradėjus bėgti?

Žmogus, žinoma, neturėtų dėti daug svarbos, kurią koją kelti pirmiau ir kur eiti—keliais, miškais, laukais,—būt tik širdies reikalavimas bus išpildytas. Išėjus pasivaikščioti, nepatartina kopėti aukštas pakrantes, eiti prieš vėją, užsiimti pasikalbėjimu. Pasivaikščioti galima apie namus, bet yra daug geriau permainingi kasdieniniai vaizdai į nepaprastus aplinkynes. Gamtos sodas yra daug gražesnis, linksmesnis, įvairesnis—neįkainuojama dovana. Širdies sveikatos įieškant, rožių darželis, aquarium, muziejus yra ideališkos vietos laiko praleidimui.

Šokiai ir Sutrikusi Širdis

Būtų kaip ir diktatoriška sakyti, kad mergina, turėdama širdies sutrikimą, turėtų vengti eiti į balius, ar neturėtų vieną ir kitą šokį pašokti. Jeigu ji vartoja protą ir saugo savo širdį, ji visuomet vengs daryti bereikalingas išlaidas. Merginai šokis yra natūrališkas paprotys. Tai yra paveldėtas žaistas iš tėvų ir protėvių laikų, ir gal būti yra taip senas, kaip patį žmoniją. Jis tankiai sužavė net senuolius. Jauniems šokis todėl yra kasdieninis žaistas, kasdieninis patraukimas. Turinčiam širdies sutrikimą šokis nėra gėnimas, nežiūrint amžiaus, bet šokėjas privalo turėti gydytojo paveldimą, kada ir kiek galima šokti.

Golfas

Golfavimas žmogui daug žada, ypač turinčiam širdies sutrikimą. Visų pirmausiai tai yra pasiiliosavimas iš darbo į atvirą orą, kuris naujai sužadina atbuktusius žmogaus jausmus. Žmogus išėjęs į tyrą orą, ant žalios golfo pievos, atbunda, lyginei taip, kaip ta "*Ipomoea Purpurea*" su laukus šviesios dienos. Vien tik permaininga į tyrą orą atnauja jį beviltingai veidą, papildo jį nauja energija, sukelia jam naują ūpą ir norą veikti

kā nors daugiau, laukti ir tikētis geresnjo rytojaus.

Geras bolēs numušanas, pamainant blogu, sustikimās su draugais, pasikalbējimas, pamankstinimās kojū, rankū ir abelnai viso kūno priduo daļai daudz enerģijas. Jis golfo kursā visuomet baigia laimējimu savo naudai. Niekam nerzinant iš užpakalio, jis gali pasiskirti sau tiek lošimo, kiek jo jēgas jam velija. Reikia atsiminti, kad laižybinis golfavimas gali padidinti širdies veikimā ir vietoj gerū pasekmju, gali duoti ļaļai blogas. Visokijū laižybū ir rungtynijū reikia vengti.

Žalia pieva, tyras oras, ramybē yra gamtos receptas, bet žmogus, gerbdamas savo širdj, neturētū golfā mušti bet gydytojo recepto. Gydytojo patarimas yra reikalingas tam, kad pakartoti taisykles, kuriū visuomet reikia prisilaikyti.

Žvejonē

Žvejonē yra smagus sportas, bet nēra tokis jau geras ir pageidaujamas širdies lavinimui bei atgaivinimui. Smagumas atsiranda tame, kad žmogus išvažiuoja į erdvj, atvirā orā, kuris pakelia jo nupuolusj upā. Žvejotojas randa dar kitokios rūšies smagumā ir didelj pasitenkinimā, kada jam pasitaiko nors mažā žuvelē pagauti. Vajē, kiek džiaugsmo, kiek pasigyrimo! Bet neretai pasitaiko, kad "poor fish" paspruksta nuo meškerēs. Ar jūs žinote, kiek tas žuvelēs pasprukimas sujaudina žvejotojā? Jeigu jis sumanytū, tai iš piktumo tikrai priverstū dangū nusilenkti prieš jį. Prie širdies sutrikimo tokis susijaudinimas, žinoma, nēra pageidaujamas. Jis daugiau veda į blogājā pusē, nekad į gerājā. Apart to, žmogus, turēdamas širdies nepajēgumā, privalētū žuvaltį tik nuo kranto. Jis neturētū nei bristi į vandenj, nei eiti į valtį ant vandens. Taip pat reikia vengti dideliū pastangū meškerēs užme-time.

Valties irklavimas taip pat yra draudžiamas. Irti mažā valtj, žaislo tikslu, gali ir nēra pavojingas daiktas, bet irti didžiulē valtj reikalauja daug jēgos. Tā žino visi irklo mėgējai.

Sportas, Etc.

Polo žaistas, baseballēs arba futbolēs visai netinka ir nesijungia su širdies sutrikimu. Tokia gimnastika reikalauja daug spēkos iš lošējo pusēs, kad pasilenkus, atsilošus, pasikreipus, pasukus ir vėl atsitiesus į normalę pozicijā.

Žmogui, turinčiam širdies sutrikimā, nereikētū automobilj vairuoti. Tūkstančiai pasitaiko

mirējū prie vairavimo rato ir dar daug pasitaikys. Kiekviena nelaimē turi priežastj, kuri taip pat kasdieniniais papročiais būna išaiškinama.

Daugelis žmoniū, turinčių širdies ligā—organiskā ar paprastā—reikalauja tyro oro kvēpavimui, kad apvalius plaučiuose kraujo apytakā. Nē vienas žmogus su širdies sutrikimu nesēdi dūmais paskendusiam kambarj, svetainēj, rūkykloj. Nēra žmogaus, kuris norētū gyventi ir kvēpuoti dūmais suterštu oru. Jis privalo vengti net virtuvēs garų.

Patarimai

1. Širdis nuolat reikalauja fiziologiško raumenų lavinimo, bet reikia vengti jos sujaudinimo, kad nepaverst jos fiziologinj veikimā į patologinj.

2. Visokis veikimas, darbas, judēsys turi būti tuojuau sustabdytas, kada sekanti simptomai pasireiškia: silpnumas, dusulys, krūtinēs veržimas, skaudėjimas širdies srityje, per lētas ar per greitas pulsas, veido pablyškimas ir kiti panašūs įrodymai.

3. Reikia atydziai pildyti gamtos taisykles ir *gydytojo dictum*.

4. Reikia vengti dalyvavimo rungtynēsē už garbē, nes širdis už tą garbē negali užmokėti.

5. Darbe reikia vengti didelio trukšmo, sunkaus kilnojimo, siekimo kokio nors daikto, bereikalingo kraipymosi ir taip toliau.

SOV. SĄJUNGOS GYVENTOJAI

Sulig paskutinio Sovietų Sąjungos gyventojų surašymo, kuris buvo padarytas 1939 m. sausio mėn., Sovietų Sąjungoje buvo 170,467,000 gyventojų. Jų tarpe yra 81,665,000 vyrų ir 88,802,000 moterų.

Prijungus prie Sovietų Sąjungos vakarų Ukrainā ir vakarų Gudijā, gyventojų skaičius padidėjo dar virš 12,000,000 žmoniū. Tokiu būdu dabar visoje Sovietų Sąjungoje su naujomis sienomis gyvena apie 183,000,000 žmoniū.

Vidutiniškai vienam kvadratiniam kilometrui tenka 8.05 gyventojų. Tačiau gyventojų tirštumas įvairiose Sovietų Sąjungos dalyse yra labai nevienodas. Tirščiausia žmonēs gyvena Ukrainoj—69.6 žmonēs kvadratiniam kilometrui. Toliau eina Kaukazo ir Gudijos sritys. Centrinėje Maskvos srityje gyventojų tirštumas siekia 180.5 žmoniū kvadratiniam kilometrui.

MUNDELEIN'O KOLEGIJOS PENDULUMAS

K—d—s

FRANCŪZŲ astronomas ir fizikas Foucault 89 metai atgal ryškiausiai įrodė žemės sukimąsi pagalba pendulumo Paryžiaus Pantheon'e. Jis savo pendulumą padarė šitaip: Pantheonu palubėj ant 200 pėdų ilgio vielos pakabino metalinį sviedinį—tai ir viskas. Įsuptas šitokio ilgio pendulumas gali suptis ištisas valandas iki sustoja. Šitaip pendulumui supantis, nei vienas jo mostelėjimas negrįžta ta pačia linija: jo supimasis pamaži krypsta ratu į dešinę. Bet tai tik atrodo taip: tikrenybė, tai ne pendulumas krypsta, bet žemė po juo sukasi į kairę. Ir jei pendulumas suptųsi gana ilgai, tai į tam tikrą laiką jo supimosi kryptimas apėitų aplink, padarytų pilną lanką.

Fizikai sako, kad jei ne oras, tai įsuptas pendulumas suptųsi amžinai. Jis sustoja tik dėl trynimosi su oru, jį skrodžiant.

Pirmą laboratorinį ir nuolat veikiantį pendulumą įsitaaisė Griffith Observatorija, Los Angeles mieste. Kad pendulumas suptųsi be sustojimo, tai jam įtaisyta elektrinis impulsas, pastūmėjimas, kuris neveikia ant jo supimosi kryptimo.

Neseniai naujas pendulumas tapo įtaisytas Mundelein'o Kolegijoje, netoli Chicago. Jis pakabinatas Kolegijos nevirtojamo eleveiterio oloj (šafte). Pendulumo sviedinys (bolė), su platinos smailgalium apacioj, padarytas iš misinginio chromiuoto kevalo, pripildyto švinu, ir sveria 35 svarus. Vielos ilgis—123 pėdos. Svarbiausias pendulumo dalis yra pakabinimo prietaisas. Jis susideda iš dviejų metalinių kočėlukų, po $\frac{3}{4}$ colio storio ir po 4 colius ilgio, gulinčių kryžiai vienas ant kito; jų tarpe įdėta $\frac{1}{2}$ colio storio kvarcinė plytelė, su stulpiukais ant visų keturių kampų, ir ant tų stulpiukų įtaisyta svyrnuoklėlė, gvintu nustatoma. Svyrnuoklėlė reikalinga nustatymui, kad pendulumo supimasis nuo rytų į vakarus būtų toks pat, kaip nuo šiaurės į pietus. Panašiai kaip ir laikrodžio pendulumo nustatymas, kad į abi direkcijas taksėtų vienodai; tik su žemės sukimasis rodančiu pendulumu turime ne dvi, bet keturias pamatines direkcijas.

Po pendulumu įtaisyta apskritas 12 colių diametro staliukas, kieto robo viršum, o jį išodinta 8 colių diametro metalinis lankutis, ir jo išlaukinėj pusėj sužymėta visi 360 apskritumo laipsnių. Lankučio viduryj ant staliuko užties-ta sensitizuota (jautri) popiera. Pendulumo

sviedinys sujungtas su elektra, per 8,000 voltų transformerį. Kai pendulumas supasi, tai jis kiekvieno mostelėjimu praeina virš rekordinio staliuko. Kas pusvalandis automatiškai susijungia elektros srovė 25 sekundų laikotarpiui (paties pendulumo periodas 12.258 sekundų), ir pendulumui skrendant virš staliuko, per jo sviedinio platininį smailgalį išeinanti elektros srovė išskerta popieroj eilę skylių, tuomi užrekor-duojant pendulumo krypimą—parodant, kiek jo supimasis per pusvalandį pakrypsta.

Chicago's geografinėj platumoj—42 laipsnių—pendulumas per pusvalandį pakrypsta 5 laips-nius, arba 10 laipsnių per valandą, o aplink vi-są staliuką (360 laipsnių) apeina į 35.75 va-landas. New Yorko platumoj—40 laipsnių ir 48 minučių—visą lanką pendulumas padarytų į 36.7 valandas. Reiškia, juo toliau nuo ekvato-riaus, tuo trumpesniu laiku pendulumas visą lanką apeina.

Kad žinot, kiek laiko kokioj žemės dalyj pendulumui imtų apėit aplink, užtenka žinot, kokioj geografinėj platumoj vieta randasi, ir sulyg to lengvai išskaičiuojama, į kiek laiko ten ar ki-tur pendulumas padarytų pilną lanką.

Kad ne pendulumo supimasis krypsta, o žemė po juo sukasi, tai parodo ir štai kas: Kai ant šiau-rinio žemės puskamuolio pendulumo supimasis krypsta į dešinę, tai ant pietinio žemės puska-muolio jis krypsta į kairę. O ant ekvatoriaus, nežiūrint kiek laiko pendulumas supasi, savo di-rekcijos nepakeičia.

Cia dar tenka pabrėžt, kad pendulumo su-pimasis arba išsautos kulkos skridimas, laikosi toj pačioj linijoj. Jei kulka kiek iš linijos ir pa-krypsta, tai tik todėl, kad žemės sukimosi įsuk-tas oras ją iškreipia. Tačiau oras, būdamas gazine medžiaga, nesisuka su žemės paviršium lygiu tempu (jis šiek-tiek nuo žemės atsilieka) ir kadangi jis yra lengvai perskrodžiamas, tai jo įtaka ant kieto ir sunkaus daikto skridimo nuo šiaurės į pietus arba atbulai yra labai maža.

Jei Poliarė žvaigždė būtų tinkama gyvybei ir ant jos esantis žmogus turėtų pakankamai ga-lingą teleskopą, kad galėtų matyt, kas ant žemės dedasi, tai jis matytų tik tą, kas ant jos dėjosi 854 metais po Kristaus. (Sulgy *The Sky* 1939 gruodžio laidos.)

PAMINĒJIMUI UŽMIRŠTO RAŠYTOJO

DR. A. PETRIKA

PEREITŪ metų rugp. 25 d. sukako 100 metų nuo gimimo reprezentatyvio Amerikos novelisto, poeto ir humoristo—*Francis Bret Harte*. Savo laiku Harte buvo geriausiai žinomas ir labiausiai mylimas Amerikos rašytojas. Jo vardas ir garbė siekė toli už Amerikos ribų: jis buvo žinomas Anglijoje ir Vokietijoje ne mažiau, kaip jo paties tėvynėje. Tačiau niekas nėra amžina; užmirštama garsūs vyrai ir dideli darbai! Ra-

Francis Bret Harte

šytojas Harte šiai tiesiai irgi nebuvo išimtis. Amerika užmiršo Kalifornijos aukso atradimo dienas, užmiršo ir autorių, kuris tai epochai atstovavo. Tik dabar, jo šimtmetinę sukaktį minint, daug kas atsiminė Harte'o apdulkėjusius knygų tomus ir jų autorių.

Bret Harte buvo mokytojo sūnus, gimęs New Yorko valstijos sostinėje—Albany. Vaikystėje, kaip mokinyš, jis nieku ypatingu nepasižymėjo. Sulaukęs trylikos metų amžiaus—jis jau buvo našlaitis. Jo duondaviui-tėvui mirus, pačiam teko irkluoti savo valti. Penkiolikos metų būdamas jis pasuko savo žingsnius į Vakarus. Tuo metu visi tik ir tekalbėjo apie Kalifornijos valstijos atrastą auksą, sutraukusį ten iš viso pasaulio tūkstančius avantiūristų, trokštančių greitai pralobti. Jaunas Pranas Harte irgi pasidavė tai aukso pagundai. Ar aktualiai jam teko aukso jieskoti, tikrai negalima pasakyti. Žinoma tiek, kad per tris metus jis toj apylinkėj mokytojavo

bei tarnavo komercinėse įmonėse. Tačiau jis kasdien sutikdavo daugelį aukso jieskotojų, iš kurių prisiklausė visokių pasakojimų, davusių jo kūrybai foną ir vietos koloritą.

Devynioliktus metus eidamas Harte stoji dirbti raidžių rinkėju prie laikraščio "Golden Era" (Aukso Gadynė) ir tuo patim metu pradėjo rašyti savo pirmąsias apysakėles. Kai kurios jų buvo tikrai vykusios. Laikraščio leidėjai pakėlė jų autorių į redaktoriaus pagelbininkus. Vėliau jis tapo pilnu redaktorium savaitraščio "Weekly Californian." Nuo 1864 iki 1867 m. jis tarnavo Jungt. Valstijų išdinės sekretorium (San Francisco mieste). 1867 m. išėjo pirmas jo novelių atskiras leidinys, plačiai išgarsinęs jų autoriaus vardą. Nuo 1868 iki 1870 m. jis redagavo žurnala "Overland Monthly," kuriame spausdino savo kūrinius. Ypatingai vykę buvo jo apysakos "The Luck of Roaring Camp" ir "The Outcast of Poker Flat," vaizduojančios aukso jieskotojų gyvenimą. Tuo patim metu jis parašė ir savo populiariausią poemą "Plain Language from Truthful James."

Bret Harte buvo tipiškas Amerikos rašytojas. Jo apysakom ir poemom skaitytojai negalėjo atsidžiaugti; jų autorių skaitė neabejotinai genijum. Ne stebėtina todėl, kad Harte, būdamas vos 31 metų amžiaus (1870 m.), jau buvo literatūros profesorium Kalifornijos Universitete. Tačiau nenuoramą Hartę viliojo nauji horizontai, naujos avantiūros. Jo vardas buvo žinomas New Yorke taip jau gerai, kaip ir Kalifornijoje. Profesoriaus katedra jį nedomino. Gavęs iš žurnalo "Atlantic Monthly" pasiūlymą \$10,000 metinės algos, jis išvažiavo į Rytus; tuo metu tai buvo pasakiškai didelė suma! Jo kelionė iš San Francisco į New Yorką buvo tikrai karališka, vienas nesibaigiantis triumfas! Geležinkelio stotyse jį pastikto rašytojai, politikai ir kiti garsūs žmonės. Šitokia iškila, matomai, sumaišė jaunam laureatui galvą, jis nejautė po savim žemės, pasijuto ore beskraidas! Jo pasipūtimas ir išdidumas nežinojo ribų. Šis amerikoniškas "Napoleonas" nedalyvavo specialiai jam suruoštame bankiete Chicagoj tik todėl, kad jo draugai-rengejai nepasiuntė jam karietos su livruotu vėžėju!

Tačiau šie triumfo metai buvo kartu ir jo literatūrinės kūrybos atoslūgio metais. Perdaug

anksti pražydes jo talentas pradėjo greitai vysti. Jo jaunuliškas kūrybingumas ir pastabumas paslijo. Per tuos bandymo metus — už \$10,000 algos — jis parašė tik vieną apysaką ir dvi ar tris bespalves poetas. Tai ir viskas! Rytų, regimai, jis nesuprato. Jo populiarumas tiek sumažėjo, kad išleistos naujos novelių knygos parduota tik 3,500 kopijų.

Prie kūrybinio autoriaus smukimo prisidėjo dar ir ekonominės bėdos: pradėjęs nepaprastai ištaigingai gyventi — paskendo skolose, kurių kreditoriams nepajėgė gražinti. Tačiau jo politiniai draugai jį išgelbėjo: išrūpino jam konsulo vietą Crefelde, Vokietijoje, o vėliau Glasgove, Škoti-

joj. Čia būdamas jis rūpinosi daugiau plunksna ir literatūra, negu konsulariniu darbu. Jo apysakos apie Californijos auksą, kaip realisto, — rado nemaža dėkingų skaitytojų. Kas metai, maž daug, jis parašė po knygą. Į vokiečių kalbą tapo išversta apie 30 tomų jo raštų. Nors jis rašė gana daug iki savo amžiaus galo, betgi savo pirmykščio kūrybinio stiprumo jau nepasiekė!

Bret Harte mirė 1902 m. gegužės 5 d. Anglijoje, Camberley miestely, netoli Londono. Savo literatūrinį darbą jis toli nunešė Edgardo Poe ir Washingtono Irvingo įžiebtą žibintą!

KĄ REIŠKIA DIENŲ VARDAI?

K—d—s

Mes lietuviai vadiname dienas skaitvardžiais — pirmadienis, antradienis (pirma diena, antra diena) ir tt. Rusai taipgi didžiumą dienų vadina skaitvardžiais — „vtornik“, „četverg“, ką lietuviai seniau vadindavom utarninku, četvergu-ketvergu. Rusų „nedelia“ veikiausiai reiškia „nedelai“ — nedirbk, o iš šios prasmės išplaukia ir „ponedelnik“, mūsų vadintasai panedėliu (dabartiniu pirmadieniu). Rusų „sreda“, mūsų vadintoji sėdėda (dabar jau trečiadienis), reiškia vidursavaitį — vidurinę savaitės dieną. Vokiečių „Mittwoche“

(panašiai ir žydiškai) reiškia tą patį — vidursavaitį. „Subota“ (buvusi mūsų subata) paeina nuo žydų „sabbath“. Rusų „voskresenie“ reiškia Kristaus prisikėlimo dieną.

Lotyniški, angliški, saksoniški ir francūziški dienų vardai reiškia vardus dausus kūnų — saulės, mėnulio ir planetų; o planetos užvardytos romėnų dievų vardais. Saulė kaikur ir dabar tebėra garbinama kaip dievas.

Žemiau telpanti lentelė parodo dienų vardus keliomis kalbomis. Įsitėmykit jų panašumą.

Dausos Kūnas	Lotyniška	Saksoniška	Angliškai	Francūziškai	Vokiškai	Rusiškai	Lietuviškai
Saulė	Dies Solis	Sunnan-daeg	Sunday	Dimanche	Sonntag	Nedelia	Sekmadienis
Mėnulis	Dies Lunae	Monan-daeg	Monday	Lundi	Montag	Ponedelnik	Pirmadienis
Marsas	Dies Martis	Tiwis-daeg	Tuesday	Mardi	Dienstag	Vtornik	Antradienis
Merkuras	Dies Mercurii	Wodens-daeg	Wednesday	Mercredi	Mittwoche	Sreda	Trečiadienis
Jupiteris	Dies Jovis	Thors-daeg	Thursday	Jeudi	Donnerstag	Četverg	Ketvirtadienis
Venus	Dies Veneris	Frigas-daeg	Friday	Vendredi	Freitag	Piatnica	Penktadienis
Saturnas	Dies Saturni	Saeter-daeg	Saturday	Samedi	Samstag	Subota	Šeštadienis

Saksonų Tiw, Woden, Thor ir Friga reiškia vardus jų senovinių dievų, panašių romėnų dievams Marsui, Merkurui, Jupiteriui, Venusui. Vokiečių „Donnerstag“ reiškia perkūdienį, perkūno dieną.

Metų paskirstymas į mėnesius paeina nuo mėnulio — tiek mėnesių, kiek pilnų mėnulių. Savaitės savo pradžią turi nuo mėnulio keturių atmainų: jaunutis, „čvertis“, pilnatis, delčia.

AŠ LIETUVIS

MIŠKŲ D-KAS

(Vaizdelis iš Pasaulinio Karo belaisvių gyvenimo)

SENOJI Austrija. Netoli nedidelio miestelio Milovica, Čechijoje, aptvertas penkiomis eilėmis spygliuotų vielų didelis plotas žemės. Apie pusę mylios atstui—miškelis-krūmai. Ten nuolatos užtaisyta batarėja kanuolių. Kiek arčiau, tam tikras skaičius kulkasvaidžių ir sargybos stiprus garnizonas. Tie ginklai ir sargybinių akys nuolatos atkreipta į penkiomis eilėmis aptvertą žemės plotą. Viduje aptvarto ploto dideli barakai: viso 20,000 armija belaisvių.

Barakai sukalti iš lentų, apie trisdešimt pėdų aukščio, be lubų, tik pačiam viršų, pro tarpais randasi po vieną langą. Apačioje nėra jokių grindų, šlapia, purvynas. Viduje barako pastatytas didelis, medinis kryžius—meldimosi vieta.

Vyras įvairaus amžiaus, belaisviai-kaliniai. Jie neturėjo jokių teisių. Jei kas kurį iš jų užmušdavo, tai prieš nieką nereikėdavo atsakyti. Jie buvo be "dūšių."

Drabužiai, kuriais jie dėvėjo, atgabenti iš karo lauko, nepilšti nuo užmuštųjų; krauju ir žmonių riebalų neištrinamomis dėmėmis plėtomuoti. Iš autučių beveik kiekvieno kyšojo kojų pirštai per prakiurusias vietas, daugelis visai basi...

Maistas—vienas svaras gyvulinio burokų ant dešimties vyrų į katilą verdančio vandens. Zupė pietums ir vakarienei. Retkarčiais gauni arkliešos po biskį. Arklio dėl jų nemuša, duoda tik tokią atsitikimą, jei arklys pats "numiršta." Tokia mėsa beverdam galima suosti iš toli.

Dirbti reikia prievarta kiekvieną dieną, neišskiriant nei šventadienių.

Pavasaris. Tyku, giedrios padangės. Saulė biskį pakilus, aštunta valanda ryto—pirma Velykų diena. Bažnyčia prie pat stoties. Kunigai su įvairiomis procesijomis ir su minia tikinčiųjų eina demonstratyviai giedodami "aleliuja."

Čia pat atėjęs traukinys su amunicija. Ir tokia pati minia, tik be galo liesais kūnais, pusnuogiai ir kai kurie su kruvinais pečiais, prieidinėja iš eilės prie vagono, pasiima sunkią, plėtinę, nuodingų gazų bombą ant pečių ir neša į sandėlį...

Vienas, apsilpęs, krinta žemėn. Bomba, pataikius į akmenį, išsilioja—paleidžia gazus. Arčiau esantieji prie įvykusios nelaimės ūmai su-

tinsta ir nuvežti ligoninėn miršta. Kiti, kurie mažiau apnuodinti, tęsia darbą toliau.

Jonas dar jaunas, dvidešimts dviejų metų vyras. Jis vienam barake su lenkais. Rūsai ir žydai taip pat buvo atskiruose barakuose.

Kiekvienam barake jie turi viršininkus iš tų pačių belaisvių, tokius, kurie buvo puskarininkais. Jonas ir buvo puskarininkas, bet užsispyrėlis, nepaklusnus, todėl negavo viršininko vietos.

Viršininkai turėjo teisę bausti už prasikaltimus, kurių buvo įvairių rūšių, be skaičiaus. Bausmė "naminė," paprasta, tai palikimas viso barako be duonos sekančią dieną, kurios jie gaudavo ketvirtadalį svaro į dieną. Bausmės nuolatos seka viena po kitai. Nereikia visiem nusikalsti, užtenka vienam, ar dviem iš penkių šimtų vyrų tam barake ir visi bausmę kenčia—sekančią dieną be duonos.

Jonas visuomet ką tai išgalvoja ir už jo išgalvotus ir praktikuojamus šposus, nekartą visiem reikia bausmę kentėti.

Baraką vyriausių viršininku yra aukštas, sausas,* su panašia į ožio barzdą, vyras. Jis kiekvieną vakarą pereina per baraką su lempa rankoje, išdidžiai dairdamasis po visas užkampes.

Sekmadienio vakaras. Visas barakas už "prasikaltimą" be duonos. Vakare, kaip ir visuomet, viršininkas, su pagalbininkais, kurie seka pasakui jį ir su lempa rankoje, dairdamasis eina per baraką. Tyla...

—Mė!—Balsas iš užkampės, kurioje Jonas sėdi.

—Mė! Mė! Mė! Mė! Mė!—Iš visų kampų ir narų sužija.

Viršininkas jau nesidairo po baraką, o tiesiai žiūrėdamas į duris skubina lauk. Sekančią dieną visi darban ir vėl be duonos. Senesnio amžiaus vyrai, negalėdami pakęsti alkio, pradeda piktai koliotis. Deja, tarpe penkių šimtų vyrų, sunku susekti, kuris pirmą balsą paleidžia "mė!" o jį visuomet paseka daug balsų, nežiūrint kiek dienų prisieis kentėti be duonos.

1918 metais, antras pusmetis. Pasirodo lenkų agitatoriai, kalbina stotį į Legioną, kariaut už

*Visi buvo sausi.

atsteigimā Lenkijas. Tiems, kurie užsirašē i Legionā, duoda divi porcijas duonos ir jie gali persekiot ir baust likusius, kurie nenori rašytis. Viršininkų padaugėjo.

Juos rašinėja lenkai, puskarininkai, atvykę iš reguliariės Austrijos armijos.* Užsirašiusiems prisega ženklą ant rankovės.

Jonas, norėdamas gauti divi porcijas duonos, užsirašo tokia keista pavarde, kurios, laikui atėjus, nerado visam penkių šimtų kuopos sąrašė.

* * *

Rudens laikas. Tamsi diena ir šaltas vėjas neša smulkius lietaus lašelius per dausas.

Visa kuopa išvaryta iš pirties ir surikiuota ant gryo oro. Priekyje stalas, prie kurio stovi iš reguliariės armijos lenkas, vyresnysis puskarininkas. Prie jo prieina iš eilės po vieną belaisviai. Puskarininkas užklausia, ar jis lenkas. Atsakius "taip," eini i užpakalį rikiuotės, o sekantis prie stalo...

Prieina žydų tautos belaisvis. Puskarininko užklaustas, ar jis lenkas, atsakė—"taip." Dauguma nusijuokia.

Jono eilė. Jis prieina prie stalo ir, užklaustas ar jis lenkas, garsiai atsako:

—Aš lietuvis!

Puskarininkas lūkurioja, apsidairo, užsirūko cigaretę, žengia keletą žingsnių i šalį ir ant tą kartą užklausia:

—Ar tu lenkas?

—Aš lietuvis!—atsauna Jonas.

Šalta, visi kalena dantimis ir nekantriai laukia, kad greičiau būtų paleisti i baraką. Jonas stovi prie stalo, puskarininkas tyčia leidžia laiką, pusė valandos praeina.

—Kas tu esi? — garsiai surinka puskarininkas.

—Aš lietuvis!

—Sakyk "lenkas," juk nenumirsi už tai!—Atsišaukia keliolika balsų iš rikiuotės.

—Ne! Aš lietuvis!...

*Tais metais dar nebuvo Lenkijos kaip valstybės.

Pereitais metais (1939), iki lapkričio vidurio, astronomai patėmijo 12 kometų. Šešios iš jų buvo jau žinomos ir lauktos, o kitos šešios iki tol buvo neužrekorduotos.

Daugybė kometų yra mažytės ir jos net pro observatorines akis praspūsta nepatėmytos.

Jei mūsų radio bangos būtų tiek stiprios, kad galėtų pasiekti arčiausią prie mūsų žvaigždę, Alfa Centauri, tai mūsų radio programa ten būtų girdima tik po 4½ metų.

Žmogaus Veislės Amžius

Harvardo Universiteto geologas Dr. Kirtley F. Mather įieško atsakymo i šį žmonijos ateities svarbų klausimą. Jis prieina išvados, kad žmogus gali ant žemės gyventi beveik neribotai, tik klausimas, ar jis mokės savo gabumus tam pilnai išnaudoti.

Paimkime paskutinio biliono metų mūsų žemės istoriją. Tai gana ilgas laikotarpis, kuriame labai daug visokių gyvūnijos veislių išnyko ir atsirado. Labai sunku pasakyti, kaip ilgai kuri veislė išgyveno. Pasak Dr. Mather, tik labai mažai veislių išgyveno su viršum du ar tris milijonus metų. Ir tai buvo palyginamai paprastos veislės, ne taip komplikotos (sudėtingos), kokias randame gyvulijos karalijoje aukštai organizuotoje šakoje. Daug taip ilgai išgyvenusių veislių gyveno vandenyje, kur aplinka kinta labai lėtai.

Tokių laimingų veislių nerandame mamalinės gyvulijos karalijoje. O prie šitos rūšies gyvulijos priklauso ir žmogus. Gal tik labai, labai išimtiname atsitikime, šitos rūšies kuri veislė yra išgyvenus daugiau kaip du ar tris milijonus metų. "Vidutinis šios grupės veislių amžius," sako Dr. Mather, "galbūt tesiekė tik penkis šimtus tūkstančių metų," tai yra, apie pusę milijono metų.

Tad ir kyla klausimas, ar žmogus dar galės gyventi penkis šimtus tūkstančių metų? Kaip spėjama, jau jis yra išgyvenęs apie 50 tūkstančių metų.

Kiekviena gyvybės forma prailgina savo gyvenimą, prisitaikydama prie pasikeitusių apy-stovų. Žmogus gi yra gabiausias prisitaikyti prie naujų sąlygų. Dar daugiau, žmogus gali dar i pakeisti sąlygas. Tik Dr. Mather abejoja, ar žmogus panaudos savo smagenis tam prisitaikymui prie pasikeitusių sąlygų ir pakeitimui tų sąlygų, idant neribotai pratęsus savo veislės gyvenimą ant žemės.

Mums gi atrodo, kad vilties nereikia nustoti. Kai praūš ši kapitalistinio barbarizmo gadyne, žmogus gyvens daug gydriau ir išmintingiau. Vietoje kovoti tarp savęs, žmonės išvien kovos su aplinka, idant ją nuolat keitus ir derinus švelniausiam ir ilgiausiam gyvenimui kaip pavienio žmogaus, taip visos žmonijos, taip savo veislės.

Balsas keliauja virš 1,000 pėdų per sekundą. Šviesa keliauja 186,000 mylių per sekundą.

Dialektinis ir Istorinis Materializmas

Šis nepaprastai įdomus ir svarbus mokslinis straipsnis imtas iš **Sovietų Sąjungos Komunistų Partijos Istorijos** IV Skyriaus. Antrąjį jo dalis tilps "Šviesos" sekanciam numeryje. Šioj pirmoj dalyje abelain apibūdinamas dialektinis ir istorinis materializmas, o antroje dalyje bus kalbama apie visuomenės fizionomiją, jos idejas, jos pažūras ir jos politines ir kultūrinės įstaigas.—Red.

DIALEKTINIS materializmas yra marksistinės-leninistinės partijos pasaulėžiūra. Ji vadinasi dialektiniu materializmu todėl, kad jos priėjimas prie gamtos reiškinių, jos metodas gamtos reiškiniams tyrinėti, jos metodas tų reiškinių pažinimo yra *dialektinis*, o jos aiškinimas gamtos reiškinių, jos supratimas gamtos reiškinių, jos teorija yra *materialistinė*.

Istorinis materializmas yra dialektinio materializmo dėsnų išplėtimas visuomeninio gyvenimo tyrinėjimui, dialektinio materializmo dėsnų taikymas visuomenės gyvenimui, visuomenės nagrinėjimui, visuomenės istorijos nagrinėjimui.

Charakterizuodami savo metodą, Marksas ir Engelsas paprastai nurodo į Hegelį, kaip filosofą, suformulavusį pagrindinius dialektikos bruožus. Tačiau tai nereiškia, kad Markso ir Engeldo dialektika yra ta pati, kaip ir Hegelio dialektika. Iš tikrųjų Marksas ir Engelsas paėmė iš Hegelio dialektikos tik jos "racionalųjį grūdą," atmesdami Hegelio idealistinį kevalą, išplėtodami ją toliau ir suteikdami jai dabartinio mokslo pavidalą.

"Mano dialektinis metodas," sako Marksas, "ne tik iš pagrindų skiriasi nuo Hegelio metodo, bet yra jo tiesioginis priešingumas. Hegeliui protavimo procesas, kurį jis, pavadinęs ideja, paverčia net savarankišku subjektu, yra demiurgas (kurėjas) to, kas yra tikrovėje; tikrovė esanti tik jo pasireiškimas. Man, priešingai, ideališka tėra tik materiališka, perkelta į žmogaus galvą ir pertvarkyta joje" (K. Marksas. Įžanga I-am "Kapitalo" tomui, išleista 1934 m.).

Charakterizuodami savo materializmą, Marksas ir Engelsas nurodo į Feiembachą, kaip į filosofą, kuris gražino materializmui jo teises. Tačiau tai nereiškia, kad Markso ir Engeldo materializmas yra lygus Feiembacho materializmui. Iš tikrųjų Marksas ir Engelsas paėmė iš Feiembacho materializmo tik jo "pamatinį grūdą," išplėtodami jį toliau į mokslinę-filosofinę materializmo teoriją ir atmesdami šalin jo idealisti-

nus ir religiniai-etiškus priedus. Yra žinoma, kad Feiembachas, būdamas esmėje materialistas, stodavo prieš pavadinimą—"materializmas." Engelsas ne kartą pareiškė, kad Feiembachas, "nežiūrint jo materialistinių pagrindų, dar nėra išsilaisvinęs nuo senų idealistinių pančių," kad "tikrasis Feiembacho idealizmas tuč tuojau pasireiškia viešumoje, kai tik mes prieiname prie jo etikos ir religijos filosofijos" (K. Marksas ir F. Engelsas, XIV tomas, 652-654 pp.).

Iš Kur Pareina žodis "Dialektika"

Dialektika kilo iš graikų žodžio "dialeto," reikšią: pasikalbėti, pasiginčyti, polemizuoti. Senovėje dialektika buvo vadinamas būdas su-sekti tiesą, iškeliant priešrinko teigimų prieš-taravimus ir nugalint tuos prieštaravimus. Senovėje kai kurie filosofai manė, kad protavimo prieštaravimų iškėlimas ir priešingųjų nuomonų susidūrimas yra geriausia priemonė tiesai su-sekti. Tasai dialektinis protavimo būdas, vėliau perkeltas ir į gamtos reiškinių aiškinimą, virto dialektiniu metodu gamtai pažinti, metodu, kuris nagrinėjo gamtos reiškinius, kaip amžinai judančius ir besikeičiančius, o gamtos plėtotę—kaip gamtos prieštaravimų plėtotės pasekmę, kaip prieštaringųjų gamtos jėgų tarpusavio veikimo pasekmę.

Savo pagrinduose dialektika yra tiesiog priešinga metafizikai.

1. Marksistinis *dialektinis metodas* yra charakterizuojamas šiais pagrindiniais bruožais:

(a) Dialektika, priešingai metafizikai, žiūri į gamtą, ne kaip į atsitiktinę esančių be tarpusavio sąryšio, izoliuotų viens nuo kito ir nepriklausančių viens nuo kito daiktų, reiškinių rinkinį,—o kaip į surištą, vieningą visumą, kur daiktai, reiškiniai organiškai surišti viens su kitu, ir nusako viens kitą.

Todėl dialektinis metodas mano, kad nei vienas gamtos reiškinys negali būti suprastas, jei bus paimtas atskirai, izoliuotas, be sąryšio su aplinkos reiškiniais, nes kiekvienas reiškinys gamtos srityje gali būti paverstas nesąmone, jei jis bus nagrinėjamas be sąryšio su aplinkiniais reiškiniais ir atitrauktas nuo jų, ir, priešingai, kiekvienas reiškinys gali būti suprastas ir pagrįstas tuo atveju, jei jis nagrinėjamas nepertraukiamame sąryšyje su aplinkos reiškiniais.

(b) Priešingai metafizikai, dialektika žiūri į gamtą ne kaip į ramią, nejudančią, bet kaip į nuolat judančią, bekintančią, esančią nuolatinėje atsinaujinimo ir plėtojimosi būklėje, kur visada kas nors atsiranda ir plėtojasi, kas nors irsta ir atgyvena savo amžių.

Todėl dialektinis metodas reikalauja, kad reiškiniai būtų gvildinami ne tik žiūrint iš jų tarpusavio sąryšio ir sąlyginio poveikio viens į kitą požiūriu, bet ir iš jų judėjimo keitimosi, plėtojimosi požiūriu, jų atsiradimo ir išnykimo požiūriu.

Dialektiniam metodui svarbu pirmučiausia ne tai, kas šiuo momentu atrodo patvaru, bet jau pradeda mirti, o tai, kas iškyla ir plėtojasi, net jei tas išrodo šiuo momentu nepatvaru, nes tam metodui neįveikiama (neodolimo) tik tai, kas atsiranda ir plėtojasi.

“Visa gamta,” sako Engelsas, “pradedant nuo smulkiausių jos dalelių ir iki pat didžiausių kūnų, pradedant smiltele ir baigiant saule, pradedant protisu (pirmynis gyvasis narvelis.—*Red.*) ir baigiant žmogumi, yra nuolatiname srovinyje, nesiliaujančiame judėjime ir pasikeitimuose” (*K. Marksas ir F. Engelsas, XIV t., 484 p.*).

Todėl, sako Engelsas, dialektika “ima daiktus ir jų protinius atspindžius daugiausia jų tarpusavio sąryšyje, jų sankaboje, judėjime, jų atsiradime ir išnykime” (ten pat, 23 p.).

(c) Priešingai metafizikams, dialektika žiūrinėja plėtotės procesą ne kaip paprastą augimo procesą, kur kiekviena pasikeitimai nesukelia kokybinių pasikeitimų,—bet kaip tokią plėtotę, kuri pereina nuo nežymių ir paslėptų pasikeitimų prie atvirų, pagrindinių pasikeitimų, prie kokybinių pasikeitimų, kur kokybiniai pasikeitimai ateina ne palaipsniui, bet greit, staiga, šuolio pavidalo perėjimu iš vienos būklės į kitą būklę, ateina ne atsitiktinai, bet dėsningai, nepastebimai ir laipsniškų kokybinių pasikeitimų susikaupimo rezultate.

Todėl dialektinis metodas skaito, kad plėtotės procesą reikia suprasti ne kaip praeitojo kelio kartojimą,—bet kaip nuolatinį judėjimą toliau, kaip judėjimą kylančią liniją, kaip perėjimą nuo senos kokybinės būklės prie naujos kokybinės būklės, kaip plėtotę nuo paprasto prie sudėtingo, nuo žemesnio prie aukštesnio.

“Gamta,” sako Engelsas, “yra dialektikos mėginimo akmuo, ir dabartinė gamtoyra, suteikusi tam mėginimui nepaprastai turtingą, su kiekviena diena vis didėjančią medžiagą, tuo pačiu įrodė, kad gamtoje, galutinai imant, viskas vyksta dialektiškai, o ne metafiziškai, kad ji eina ne amžinai vienu ar keliu, nuolat besikartojančiu ratu,

25

bet pergyvena tikrą istoriją. Čia pirmučiausia reikia nurodyti į Darviną, kuris suteikė smulkiausių smūgį metafizinei pažiūrai į gamtą, įrodė, kad visas dabartinis organinis pasaulis, augalai ir gyvuliai, vadinasi, ir žmogus, yra milijonus metų ėjusio plėtotės proceso pasekmė” (*K. Marksas ir F. Engelsas, XIV t., 23 p.*).

Dialektika ir Moderniniai Mokslai

Charakterizuodamas dialektinę plėtotę, kaip perėjimą nuo kokybinių pasikeitimų prie kokybinių, Engelsas sakė:

“Fizikoje... kiekvienas pasikeitimas yra kiekybės perėjimas į kokybę—kurio nors kūno savito kokybinio pasikeitimo arba suteikto jam kurio nors pavaldalo judėjimo pasikeitimo pasekmė. Taip, pavyzdžiui, vandens temperatūra pradžioje neturi jokios reikšmės jos skystai lašų būklei, bet didinant ar mažinant temperatūrą to skysto vandens, ateina momentas, kada toji lašų sukibimo būklė pasikeičia ir vanduo virsta—pirmu atveju garais, antru atveju — ledu... Taip, reikalinga tam tikros jėgos elektros srovė, kad platinos viela suteiktų šviesos, taip, kiekvienas metalas turi savo lydimos temperatūrą, taip, kiekvienas skystis turi savą, tam tikram spaudimui esant, sustingimo ir virimo tašką, kiek mes galime pasiekti mūsų turimomis priemonėmis atitinkamos temperatūros; taip, pagaliau visos dujos turi kritišką tašką, kuriame jos, esant tam tikram spaudimui ir vėsinimui, gali pavirsti skysčiu... Vadinamosios fizikos konstantos (vienos būklės perėjimo į kitą būklę taškai.—*Red.*) yra daugiausia ne kas kita, kaip mazginių taškų pavadinimas, tų taškų, kur kiekybinis (pasikeitimas) padidėjimas ar sumažėjimas judėjimo sukelia kokybinį pasikeitimą atitinkamo kūno būklėje,—kur, vadinasi, kiekybė pereina į kokybę” (ten pat, 527 p.).

Pereidamas, toliau, prie chemijos Engelsas tęsia:

“Chemiją galima pavadinti mokslu apie kokybinius kūnų pasikeitimus, įvykstančius kiekybinio sąstato pasikeitimo įtakoje. Tą žinojo ir pats Hegelis... Paimkim deguonį: jei į molekulę čia jungiasi trys atmai, o ne du, kaip paprastai, tai mes turime ozoną—kūną, kuris ryškiai savo kvapu ir veikimu skiriasi nuo paprasto deguonio. O ką kebabėti apie įvairias proporcijas, kuriomis deguonis jungiasi su azotu ir siera ir iš kurių kiekviena sudaro kitą kūną, kokybiniai skirtingą nuo visų kitų kūnų! (Ten pat, 528 p.)

Pagaliau, kritikuodamas Diuringą, kuris smarkiai bara Hegelį ir čia pat patylom skolinasi iš jo garsųjį teigimą apie tai, kad perėjimas iš bejausmio pasaulio į jausmų pasaulį, iš neorganiško pasaulio į organiškaį pasaulį—yra šuolis į naują būklę, Engelsas sako:

“Tai juk Hegelio masto santykių mazgų linija, kur grynai kiekybinis padidėjimas atatinamuose mazuose sukelia *kokybinį šuolį*, kaip, pavyzdžiui, vandens šildymo arba šaldymo atveju, kam virimo ir sušalimo taškai yra tie mazgai, kuriuose—esant normaliam spaudimui—vyksta šuolis į naują agregatyvią būseną, kur, vadinas, kiekybė pereina į kokybę” (ten pat, 45-46 pp.).

(d) Priešingai metafizikams, dialektika remiasi tuo, kad gamtos daiktams, gamtos reiškiniams yra būdingi vidaus prieštaravimai, nes visi jie turi savo neigiamąją ir teigiamąją pusę, savo praeitį ir ateitį, savo nusigyvenimą ir plėtojimąsi, kad šitų priešingumų kova, kova tarp seno ir naujo, tarp mirstančio ir gimstančio, tarp atgyvenančio ir besivystančio, sudaro vidutinį vystymosi, plėtojimosi proceso tūrinį, vidutinį tūrinį kiekybinių pasikeitimų perėjimo į kokybinius.

Todėl dialektinis metodas mano, kad procesas vystymosi nuo žemesnio į aukštesnį vyksta ne kaip darnus reiškinių plėtojimas, o kaip atsiskleidimas prieštaravimų, būdingų daiktams, reiškiniams, kaip “kova” prieštaraujančių tendencijų, veikiančių pagal šituos prieštaravimus.

“Tikrumoje dialektika,” sako Leninas, “yra (tyrinėjimas) pažinimas prieštaravimų *pačioje daiktų esmėje*” (Leninas, “*Filosofiniai Šąsiuviniai*” 263 p.).

“Vystymasis yra prieštaravimų ‘kova’” (Leninas, XII t., 301 p.).

Trumpai, toki yra marksistinio dialektinio metodo pagrindiniai bruožai.

Visuomenės Pažinimas ir Dialektika

Ne sunku suprasti, kokios milžiniškos reikšmės turi dialektinio metodo pagrindų plitimas, nagrinėjant visuomenį gyvenimą, nagrinėjant visuomenės istoriją, kokios milžiniškos reikšmės turi šių dėsnių pritaikymas visuomenės istorijai, praktiškai proletariato partijos veiklai.

Jei pasaulyje nėra izoliuotų reiškinių, jei visi reiškiniai yra tarpusavyje susiję ir vienas-kita veikia, tai aišku, kad kiekviena istorinė visuomeninė santvarka ir kiekvienas visuomeninis judėjimas reikia vertinti ne “amžinojo teisingumo” požiūriu arba kokios nors kitos pasirinktos ide-

jos požiūriu, kaip tą neretai istorikai daro, o požiūriu tų sąlygų, kurios pagimdė šią santvarką ir tą visuomeninį judėjimą, su kuriuo jie susiję.

Vergijos santvarka dabartinėse sąlygose yra beprasmiškumas, nenatūrali kvailystė. Vergijos santvarka nykstančios pirmykštės bendruomenės santvarkos sąlygose yra visai suprantamas ir dėsningas reiškinys, nes jis, palyginus su pirmykščia bendruomenės santvarka, reiškia žingsnį pirmyn.

Buržuaziniai-demokratinės respublikos reikalavimas carizmo ir buržuazinės visuomenės sąlygose, sakykim, 1905 metais Rusijoje, buvo suprantamas teisingas ir revoliucinis reikalavimas, nes buržuazinė respublika tuomet reikė žingsnį pirmyn. Buržuazinės demokratinės respublikos reikalavimas dabar SSRS sąlygose yra beprasmiškas ir kontrrevoliucinis reikalavimas, nes buržuazinė respublika, palyginus su Sovietų respublika, yra žingsnis atgal.

Viskas priklauso nuo sąlygų, vietos ir laiko. Aišku, kad be tokio istorinio požiūrio į visuomeninius reiškinis neįmanomas buvimas ir vystymas istorijos mokslo, nes tik toksai požiūris apsaugoja istorijos mokslą nuo jo pavertimo atsitiktinųjų chaoso ir krūva kvailiausių klaidų.

Toliau. Jei pasaulis yra nepaliaujamame judėjime ir vystymesi, jei seno mirimas ir naujo augimas yra vystymosi dėsnis, tai aišku, kad daugiau nėra “nepajudinamų” visuomeninių santvarkų, privatinės nuosavybės ir eksploatacijos “amžinųjų principų,” “amžinųjų idejų,” sulyg kurių dvarininkai valdo valstiečius, kapitalistai darbininkus.

Reiškia, kapitalistinę santvarką galima pakeisti socialistine santvarka, taip, kaip kapitalistinę santvarką savo laiku pakeitė feodalinę santvarką.

Reiškia, orientuotis reikia ne į tuos visuomenės sluoksnius, kurie daugiau nesivysto, nors šiuo momentu ir sudaro vyraujančią jėgą, o—į tuos sluoksnius, kurie vystosi, kurie turi prieš save ateitį, nors šiuo metu ir nesudaro vyraujančios jėgos.

Praėjusio šimtmečio aštuoniasdešimtais metais, marksistų kovos su narodnikais laikotarpyje, proletariatas Rusijoje sudarė nežymią mažumą palyginti su individualiais valstiečiais, kurie sudarė milžinišką gyventojų daugumą. Bet proletariatas augo, kaip klasė, tuomet, kaip valstiečiai, kaip klasė, nyko. Ir kaip tik dėl to, kad proletariatas augo, kaip klasė, marksistai orientavosi į proletariatą. Ir jie neklydo, nes, kaip

žinoma, proletariatas išaugo paskiau iš nežymios jėgos į pirmos rūšies istorinę ir politinę jėgą.

Reiškia, kad politikoje nepadaryti klaidos, reikia žiūrėti į priekį, o ne atgal.

Toliau. Jei perėjimas lėtų kiekybinių pasikeitimų į greitus ir staigius kokybinius pasikeitimus sudaro vystymosi dėsnį, tai aišku, kad pavertusių klasių vykdomi revoliuciniai pasikeitimai yra visiškai natūralūs ir neišvengiamas reiškinys.

Reiškia, perėjimas nuo kapitalizmo į socializmą ir darbininkų klasės išlaisvinimas nuo kapitalistų spaudos gali būti įvykdytas ne lėtų pasikeitimų keliu, ne reformų keliu, o tik kokybinių kapitalistinės santvarkos pasikeitimo keliu, revoliucijos keliu.

Reiškia, norint politikoje neklysti, reikia būti revoliucionieriumi, o ne reformistu.

Toliau. Jei vystymasis eina kaip vidaus prieštaravimų atsiskleidimas, kaip priešingų jėgų susidurimas ant šių prieštaravimų pagrindo tam, kad pašalint tuos prieštaravimus, tai aišku, kad proletariato kova yra visiškai natūralus ir neišvengiamas reiškinys.

Reiškia, nereikia pridengti kapitalistinės santvarkos prieštaravimų, o atskleisti ir išpaukinti, nereikia gesinti klasių kovos, bet vesti ją iki galo.

Reiškia, norint neklysti politikoje, reikia vesti griežtą proletarinę klasinę politiką, o ne reformistinę politiką, derinančią proletariato ir buržuazijos reikalus, ne taikstymosi kapitalizmo „jaugimui“ į socializmą politiką.

Taip yra su dialektiniu marksistiniu metodu, jei taikinti jį visuomeniniam gyvenimui, visuomenės istorijai.

Filosofinis Materializmas

Marksistinis filosofinis materializmas savo pagrindais yra tiesiog priešingas filosofiniam idealizmui.

2. Marksistinis filosofinis materializmas apibūdinamas tokiais pagrindiniais bruožais:

(A) Priešingai idealizmui, kuris pasaulį laiko „absoliutinės idejos“, „pasaulinės dvasios“, „sąmonės“ įkūnijimu, —Markso filosofinis materializmas remiasi tuo, kad pasaulis savo prigimtyje (esmėje) yra *materialus*, kad visokiausi pasaulio reiškiniai yra judančios materijos (medžiagos) įvairios formos, kad reiškiniai tarpusavio ryšys ir tarpusavio priklausomumas nustatomi dialektinio metodo, sudaro judančios materijos vystymosi dėsningumą, kad pasaulis vystosi sulyg ma-

terijos judėjimo dėsnių ir nereikalingas jokių „pasaulinių dvasių.“

„Materialistinė pasaulėžiūra,“ sako Engelsas, tiesiog reiškia gamtos supratimą tokia, kokia ji yra, be jokių pašalinių priedų“ (K. Marksas ir F. Engelsas, XIV, 651 p.).

Liesdamas senovės filosofo Heraklito materialistinę pasaulėžiūrą, pagal kurią išėina, kad „pasaulis yra vieningas, niekeno nesukurtas jokio dievo ir jokio žmogaus, bet buvo, yra ir bus amžinai gyva ugnis, dėsningai suliepsnojanti ir dėsningai užgestanti,“ —Leninas sakė: „Labai geras dialektinio materializmo pradų išdėstymas“ (Leninas, „Filosofiniai Sėsiuviniai,“ XIV t., 318 p.).

(B) Priešingai idealizmui, tvirtinančiam, kad realiai egzistuoja (gyvena) tik mūsų sąmonė, kad materialus pasaulis, būtis, gamta gyvena tik mūsų sąmonėje, mūsų pojūčiuose, vaizduotėje, sąvokose, —marksistinis filosofinis materializmas remiasi tuo, kad materija, gamta, būtis sudaro objektyvią realybę, gyvenančią visai nepriklausomai nuo sąmonės, kad materija yra pirmynis dalykas, nes ji yra pojūčių šaltinis, vaizduotės ir sąmonės šaltinis, o sąmonė yra antrinis, darytinis dalykas, nes ji yra materijos atspindis, būties atspindis, kad protavimas yra materijos padarinys (rezultatas), materijos, kuri savo plėtotėje yra pasiekusi aukšto tobulumo, būtent —smegenų padarinys, o smegenys yra protavimo organas, ir kad todėl negalima atskirti protavimą nuo materijos, jei nenorima giliai suklysti.

„Vyriausias visos filosofijos klausimas,“ sako Engelsas, „yra klausimas apie santykiavimą tarp protavimo ir būties, tarp dvasios ir gamtos... Filosofai pasidalijo į dvi dideles stovyklas sulyg to, kaip jie atsakydavo į šį klausimą. Tie, kurie tvirtino, kad dvasia gyveno pirmiau, negu gamta... sudarė *idealistinę* stovyklą. O tie, kurie pagrindą laikė gamtą, prisidėjo prie įvairių *materializmo* mokyklų.“ (K. Marksas. *Rinktiniai Raštai*, I t., 329 p.)

Ir toliau:

„Daiktinis, pojūčiai pajuntamas pasaulis, prie kurio mes patys priklausome, yra vienintelis tikras pasaulis... Kad ir kokie mums atrodytų virš pojūčių esą mūsų sąmonė ir protavimas, jie yra daiktinio, mūsų kūno organo, smegenų produktas. Materija nėra dvasios padarinys (produktas), bet pati dvasia yra tik aukščiausios materijos produktas.“ (K. Marksas. *Rinktiniai Raštai*, I t., 332 p.)

Apie medžiagos ir protavimo klausimą Engelsas sako:

"Negalima atskirti protavimo nuo medžiagos, kuri protauja. Materija yra visų pasikeitimų subjektas" (ten pat, 302 p.).

Charakterizuodamas marksistinį filosofinį materializmą, Leninas sako:

"Materializmas bendrai pripažįsta objektyvią realią būti (materiją), nepriklausomą nuo sąmonės, nuo pojūčių, nuo patyrimo... Sąmonė... tėra tik būties atspindis, geriausiu atveju apytikriai tikslus (adekvatinis, idealiskai-tikslus) jos atspindis." (Leninas, XIII t., 266-267 p.)

Ir toliau:

(a) "Medžiaga yra tai, kas veikia mūsų jausmų organus ir sukelia pojūtį; medžiaga yra objektyvi realybė, mums patiekta pojūčiais... Medžiaga, gamta, tai, kas fiziška, yra pirmynis dalykas, o dvasia, sąmonė, pojūčiai, tai, kas psichiška, yra antrinis dalykas." (Leninas, XII t., 119-120 p.)

(b) "Pasaulio paveikslas yra paveikslas, rodantis, kaip juda materija ir kaip *"materija protauja"* (ten pat, 288 p.).

(c) "Smegenys yra minties organas" (ten pat, 125 p.).

(C) Priešingai idealizmui, kuris ginčija, kad galima pažinti pasaulį ir jo dėsningumus, netiki mokslo tikrumu, nepripažįsta objektyvios tiesos ir mano, kad pasaulis yra pilnas "daiktų savyje", kurių mokslas niekada negalės pažinti, marksistinis filosofinis materializmas remiasi tuo, kad pasaulį ir jo dėsningumus galima pilnai pažinti, kad mūsų žinios apie gamtos dėsnius, patikrintos praktikoje, yra tikros žinios, turinčios objektyvių tiesų svorį, kad pasaulyje nėra daiktų, kurių negalima būtų pažinti, bet yra dar nepažintų daiktų, kurie bus atskleisti ir pažinti mokslo ir praktikos jėgomis.

Kritikuodamas Kanto dėsnių apie pasaulio nepažinimą ir "daiktų savyje" nepažinimą ir ginčindamas mūsų pažinimo tikrumą, Engelsas rašo:

"Pats ryžtingiausias šių visų ir kitų, filosofinių iškrypimų atėmimas yra praktika, būtent bandymai ir pramonė. Jei mes galime įrodyti, kad teisingai suprantame tam tikrą gamtos reiškinį, kad mes jį patys pagaminame, iškvičiame jį iš jo sąlygų, priverčiame tarnauti mūsų tikslams, — tai Kanto nepagaunamam *"daiktui savyje"* galas. Cheminiai produktai, kurie susidaro gyvulių ir augalų kūne, vis buvo panašūs *"daiktai savyje"* tol, kol organinė chemija nepradėjo juos gaminti vieną po kito; tuo pačiu *"daiktas savyje"* pavirsdavo daiktu mums, pav., alizarinas, dažanti marenos medžiaga, kurios mes dabar gauname ne laukuose auginamos

marenos šaknų, o daug pigiau ir paprasčiau iš akmens anglies deguto. Koperniko saulės sistema trijų šimtų metų bėgyje vis buvo hipotezė, labai įtikinanti, bet vis dėlto hipotezė. Bet kai Leverjė, pasirėmęs tos sistemos daviniiais, ne tik įrodė, kad turi būti dar viena, lig šiol nežinoma, planeta, bet ir išskaičiavimais nustatė vietą, kurią ji užima dangaus erdvėje, ir kai po to Halė ištikrųjų surado tą planetą, Koperniko sistema buvo įrodyta." (K. Marksas. *Rinktiniai Raštai*, I t., 330 p.)

Kaltindamas Bogdanovą, Bazarovą, Juškevičių ir kitus Macho šalininkus fideizmu ir gindamas garsųjį marksizmo dėsni, kad mūsų mokslo žinios apie gamtos dėsningumus yra tikros žinios, kad gamtos dėsniai yra objektyvi tiesa, Leninas sako:

"Dabartinis fideizmas visai neneigia mokslo: jis tik neigia *"perdideles pretenzijas"* to mokslo, būtent pretenziją į objektyvią tiesą. Jei yra objektyvi tiesa (kaip galvoja materialistai), jei gamtotyra, atspindėdama išorinį pasaulį žmogaus *"patyrimuose"*, viena tik sugeba suteikti mums objektyvią tiesą, tai kiekvienas fideizmas yra besąlyginiai atmestas." (Leninas, XII, 102 p.)

Tokie yra, trumpai imant, charakteringieji marksistinio filosofinio materializmo bruožai.

Filosofinio Materializmo Svarba

Lengva suprasti, kokios didelės reikšmės turi filosofinio materializmo dėsnių pritaikymas visuomeninio gyvenimo reiškiniams nagrinėti, visuomenės istorijai nagrinėti, kokios didelės reikšmės turi tų dėsnių pritaikymas visuomenės istorijai, praktiskam proletariato partijos veikimui.

Jei gamtos reiškinų tarpusavio sąryšys ir tarpusavio veikimas yra gamtos plėtojimosi dėsningumų pasireiškimas, tai iš to seka, kad visuomeninio gyvenimo reiškinii tarpusavio sąryšys ir tarpusavio veikimas — yra taip pat ne atsitiktinis dalykas, bet visuomenės plėtojimosi dėsningumų pasireiškimas.

Vadinasi, visuomeninis gyvenimas, visuomenės istorija nustoja buvę *"atsitiktinumų"* rinkinių, nes visuomenės istorija virsta dėsningu visuomenės plėtojimosi, o visuomenės istorijos nagrinėjimas virsta mokslu.

Reiškia, praktiškas proletariato partijos veikimas privalo remtis ne gerais norais *"pasižymėjusių asmenų"*, ne *"proto"* reikalavimais, *"visuotinės moralės"* reikalavimais ir t.t., bet visu-

menēs plētojimosi dēsnīgumais, tū dēsnīgumu nagrinējimu.

Toliau. Jei pasauli galima pažinti ir mūsų žinios apie gamtos plėtotės dėsnius yra tikros žinios, turinčios objektyvios tiesos svorį, tai iš to seka, kad visuomeninis gyvenimas, visuomenės plėtotė taip pat galima pažinti, o mokslo žinios apie visuomenės plėtotės dėsnius,—yra tikros žinios, turinčios objektyvių tiesų svorį.

Reiškia, visuomenės istorijos mokslas, nežiūrint viso visuomeninio gyvenimo reiškinių sudėtingumo, gali būti toks pat tikslus mokslas, kaip, sakysim, biologija, ir visuomenės plėtotės dėsnius galima panaudoti praktiškam veikimui.

Reiškia, savo praktiškame veikime proletariato partija privalo vadovautis ne kokiais nors atsitiktiniais motyvais (sumetimais), bet visuomenės plėtotės dėsniais, praktiškais išvadamais iš tų dėsnių.

Reiškia, socializmas iš svajonės apie geresnę žmonijos ateitį virsta mokslu.

Reiškia, mokslo ir praktiško veikimo ryšys, teorijos ir praktikos ryšys ir vieningumas privalo likti kelrode proletariato žvaigždė.

Toliau. Jei gamta, būtis, materialinis pasaulis yra pirmyniai reiškiniai, o sąmonė, protavimas —antriniai, darytiniai, jei medžiaginis pasaulis yra objektyvi realybė, gyvuojanti nepriklausomai nuo žmonių sąmonės, o sąmonė yra tos objektyvios realybės atspindis, tai iš to seka, kad medžiaginis visuomenės gyvenimas, jo būtis taip pat yra pirmyniai reiškiniai, o jo dvasinis gyvenimas — antrinis, darytinis reiškinys, kad medžiaginis visuomenės gyvenimas yra objektyvi realybė, gyvuojanti nepriklausomai nuo žmonių valios, o dvasinis visuomenės gyvenimas yra tos objektyvios realybės atspindis, būties atspindis.

Reiškia, dvasinio visuomenės gyvenimo susiformavimo šaltinio, visuomeninių idejų atsiradimo šaltinio, visuomeninių teorijų, politinių pažiūrų, politinių įstaigų atsiradimo šaltinio reikia įieškoti ne pačiose teorijose, idejose, pažiūrose, politinėse įstaigose, bet visuomenės medžiaginio gyvenimo sąlygose, visuomeninėje būtyje, kurios atspindį sudaro šios idejos, teorijos, pažiūros ir t.t.

Reiškia, jei įvairiais visuomenės istorijos laikotarpiais matomos įvairios visuomeninės idejos, teorijos, pažiūros, politinės įstaigos, jei vergijos santvarkoje sutinkame vienas visuomeninės idejas, teorijas, pažiūras, politines įstaigas, feodalizmo laikais—kitas, kapitalizmo laikais—trečias, tai tą galima išaiškinti ne "gamta," ne

pačių tų idejų, teorijų, pažiūrų, politinių įstaigų "savybėmis," bet skirtingomis visuomenės medžiaginio gyvenimo sąlygomis skirtinguose visuomenės plėtotės perioduose.

Kokia yra visuomenės būtis, kokios yra visuomenės materialinio gyvenimo sąlygos, tokios yra ir jos idejos, teorijos, pažiūros, politinės įstaigos.

Ryšium su tuo Marksas sako:

"Ne žmonių sąmonė nusako jų būtį, o priešingai, jų visuomeninė būtis nusako jų sąmonę." (K. Marksas. *Rinktiniai Raštai*, I t., 269 p.)

Reiškia, kad nesuklystų politikoje ir nepatektų ji tuščių svajotojų padėti, proletariato partija privalo remti savo veikimą ne ant atitrauktų "žmoniškojo proto principų," bet ant konkrečių visuomenės medžiaginio gyvenimo sąlygų, nes tai yra sprendžiama visuomenės plėtotės jėga, ne ant gerų norų "didžiųjų žmonių," bet ant realių visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotės reikalų.

Kodėl Visi Kiti Suklupo

Utopistų, o tame skaičiuje ir narodnikų, anarchistų, eserų, puolimas išaiškinamas, tarp kitko, tuo, kad jie nepripažino pirmaujančios reikšmės visuomenės medžiaginio gyvenimo sąlygoms ir, patekdami į idealizmą, savo praktinį veikimą pamatavo ne visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotės reikalais, bet nepriklausomai nuo jų ir dargi priešingai jiems,—pamatavo savo veikimą "idealiniais planais" ir "viską apimančiais" projektais, atitrauktais nuo realaus visuomenės gyvenimo.

Marksizmo-leninizmo jėga ir gyvenimiškumas glūdi tame, kad jis remia savo praktinį veikimą kaip tik visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotės reikalais, niekada neatsitraukdamas nuo visuomenės realaus gyvenimo.

Iš Markso žodžių, tačiau, neseika, kad visuomenės idejos, teorijos, politinės pažiūros, politinės įstaigos neturi reikšmės visuomenės gyvenimui, kad jos savo rėžtu neveikia į visuomenės būtį, visuomenės gyvenimo medžiaginių sąlygų plėtotę. Mes, kol kas, kalbėjome apie visuomenės idejų, teorijų, pažiūrų, politinių įstaigų *kilmę*, apie jų *atsiradimą*, apie tai, kad dvasinis visuomenės gyvenimas yra jo materialinio gyvenimo atspindys. Kas liečia visuomenės idejų, teorijų, pažiūrų, politinių įstaigų *reikšmę*, kas liečia jų *vaidmenį* istorijoje, tai istorinis materializmas ne tik neneigia, bet, priešingai, pabrėžia jų rimtą vaidmenį ir reikšmę visuomenės gyvenime, visuomenės istorijoje.

Visuomenės idejos ir teorijos būna įvairios. Yra senų idejų ir teorijų, kurios atgyveno savo amžių ir tarnauja atgyvenusių visuomenės jėgų interesams. Jų reikšmė yra ta, kad jos tormozuoja visuomenės plėtotę, jos judėjimą priekin. Yra naujų, pažangių idejų ir teorijų, tarnaujančių pažangioms visuomenės jėgoms. Jų reikšmė yra ta, kad jos palengvina visuomenės plėtotę, jos judėjimą priekin, šalia to, juo tiksliau jos atspindi visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotės reikalavimus, tuo daugiau jos įgyja reikšmės.

Naujos visuomeninės idejos ir teorijos atsiranda tik po to, kai visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotė pastato visuomenei naujus uždavinius. Bet po to, kai jos atsiranda, jos tampa rimčiausia jėga, palengvinančia išsprendimą tų uždavinių, kuriuos pastato visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotė, palengvinančia visuomenės pažangą, judėjimą priekin. Štai čia ir pasireiškia didžiausia organizuojanti, mobilizuojanti ir performuojanti naujų idejų, naujų teorijų, naujų politinių pažiūrų, naujų politinių įstaigų reikšmė. Naujos visuomeninės idejos ir teorijos tik todėl ir atsiranda, kad jos yra būtinos visuomenei, kad be jų organizuojančios, mobilizuojančios ir performuojančios rolės, be jų darbo *negalimas* pribrendusių visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotės uždavinių išsprendimas. Iškilusios naujų, visuomenės medžiaginio gyvenimo pastatytų, uždavinių pagrinduose, naujos visuomeninės idejos ir teorijos skina sau kelią, tampa liaudies masių nuosavybe, mobilizuoja tas mases, organizuoja jas prieš atgyvenusias visuomenės jėgas ir palengvina, tokiu būdu, atgyvenančių visuomenės jėgų, kliudančių visuomenės materialinio gyvenimo plėtočiai, nuvertimą.

Taip visuomeninės idejos, teorijos, politinės įstaigos, atsiradusios ant pagrindo pribrendusių visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotės uždavinių, visuomeninės būties uždavinių pagrindo,— pačios veikia vėliau visuomeninę būtį, medžiaginį visuomenės gyvenimą, sudarydamos sąlygas, reikalingas tam, kad pribrendusių visuomenės medžiaginio gyvenimo uždavinių sprendimas būtų nuvestas iki galo ir kad būtų galima tolimesnė jo plėtotė.

Sąryšį su tuo, Marksas sako:

„Teorija tampa medžiagine jėga, vos tik ji užvaldo mases.“ (*K. Marksas ir F. Engelsas*, I t., 406 p.)

Reiškia, kad turėtų galimybę paveikti visuomenės medžiaginio gyvenimo sąlygas ir pagerinti jų plėtotę, pagerinti jų pagerinimą, proletariato partija privalo remtis tokia visuome-

nine teorija, tokia visuomenine ideja, kuri teisingai atspindi visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotės reikalus ir todėl gali išjudinti plačias liaudies mases, gali mobilizuoti jas, organizuoti iš jų didžiąją proletarinės partijos kariuomenę, pasiruošusią sudaužyti reakcijos jėgas ir nutiesti kelią pažangioms visuomenės jėgoms.

„Ekonomistų“ ir menševikų puolimas išaiškintamas, tarp kitko, tuo, kad jie nepripažino mobilizuojančio, organizuojančio ir performuojančio pažangios teorijos vaidmens, pažangios idejos vaidmens ir, patekdami į vulgarinį materializmą, suvedė jų vaidmenį beveik prie nulio,—vadinasi, smerkė partiją būti pasyvia ir bejėgia.

Marksizmo-leninizmo jėga ir gyvenimiškumas glūdi tame, kad jis remiasi pažangia teorija, teisingai atspindinčia visuomenės medžiaginio gyvenimo plėtotės reikalavimus, iškelia teoriją į pritinkančią jai aukštumą ir savo pareiga laiko iki galo išsemti jos mobilizuojančią, organizuojančią ir performuojančią jėgą.

Taip istorinis materializmas sprendžia klausimą apie santykius tarp visuomeninės būties ir visuomeninės sąmonės, tarp medžiaginio gyvenimo plėtotės sąlygų ir visuomenės dvasinio gyvenimo plėtotės.

Vilniaus Problema ant Svarstyklių

(Tąsa nuo 5 pusl.)

ta, tai labai galimas daiktas. Lietuvos vyriausybės protegavimas ir lepinimas iš Lenkijos pabėgusių ponų ir karininkų nėra nė kaip suderinamas su geriausiais Lietuvos interesais. Jie turi arba išskraustyti tuojau laukan iš Lietuvos, arba pradėt „iš prakaito kaktos savo“ maitintis. Su šiuo elementu jokio kompromiso negali būti.

Tai šitaip mums atrodo Vilniaus krašto problema. Amerikiečiai su šiltu susidomėjimu seks visus Lietuvos žygius pastangose ją išrišti. Jie ne vien tik seks, bet, kiek aplinkybės ir išgalėjimai leis, padės Lietuvai ją išrišti.

Kaip nustatoma kometų keliai ir periodai? Kai kometa ateina į savo orbitos perihelioną, tai yra, kada ji skrenda aplink saulę arčiausiai, astronomai nufotografuoja ją trijose vietose, kelių dienų protarpiais. Sulyg to, kokį tolį ji padaro nuo vienos vietos iki kitos, ir sulyg jos kelionės kryptį, astronomas bematant, cigaretę berūkant, nustato jos orbitą ir išskaičiuoja jos periodą—kada ji vėl prie saulės sugrįš.

"LIETUVIŲ TAUTINIO ATBUDIMO PIONIERIAI"

SENAS VINCAS

Po tokia tai antrašte iš po Dr. A. Petrikos publikacijos išėjo praeitų (1939) metų ALDLD išleista knyga. Apie šios knygos turinį ir abel-nai apie istorinę veikalo vertę prielankiai jau yra išsireiškę kaip Amerikos, taip ir Lietuvos literatai. Iš skaitytojų, kurie atydžiai tą knygą perskaitė, tenka girdėti gerų atsiliepimų, širdingos užuojautos bei padėkos tiems lietuvių tautos budintojams, švietėjams, kurie tame veikale atvaizduoti, jų didingi darbai apibūdinti.

Todėl jau nėra reikalo kalbėti apie tai, kas jau kalbėta, sakyti, kas pasakyta. Gi knibinėti patį literatūrinį darbą ir rankioti kritikai medžiagą prisieitų užsimerkiti prieš tas sąlygas, kokiose veikalas buvo kuriamas, ir visai nesiskaityti su autoriaus darbu, kiek tokio veikalo sukūrimas reikalavo. Aš tik noriu su skaitytojais pasidalinti tais širdies jausmais, tuom dėkingumu tiems kovotojams už lietuvių kalbą, kokį mano sieloj iššaukė *"Lietuvių Tautinio Atbudimo Pionierius"* perskaičius.

Atsimenu labai gerai, kaip tuose laikuose (kuomet buvo uždrausta lietuvių spauda per Rusijos carus), atklydęs į Lietuvos kaimą numeris *"Aušros"*, *"Ūkininkų Kalendoriaus"* ar kokios lietuviškos knygelės, o vėliaus ir *"Ūkininko"*, eidavo iš bakužės į bakužę, iš rankų į rankas iki taip nusinešiodavo, kad jau ir įskaityti nebūdavo galima. Kad sutaupyti laikraščio ar knygelės sveikatą, pailginti amžį, vienas skaitydavo, o kiti klausydavom. Gi kuomet taip vadinamas lietuviškas drukas eidavo po kitu sniegu apklotu bakužės stogu, mes, ypatingai vaikai, pūškuodavom per sniegą, kad ten dar kartą pasiklausyti skaitymo, ir taip praleisdavom ilgus, nuobodžius šaltos žiemos vakarus ir laukdavom daugiau, negu pavasario, kito lietuviško druko. O skaitant, jeigu tik sulodavo šuo, knygelė ar laikraštis greitai būdavo kišami už ančio ar į kitas slėptuves.

Tai kaipgi neįvertinti, negerbti, neatjausti tam mažam būreliui darbuotojų, kurie tuos laikraščius leido, redagavo ir palėpėse pasislėpę rašinėjo į juos? Kaipgi užmiršti tą, kas tuose laikuose buvo už vis mylimiausią, brangiausią ir taip artima mūsų jaunai širdžiai? Kaipgi nebūti dėkingais tiems, kurie mus budino, švietė, mokino ir kovojo už tai, ką pati Lietuva šiandien jau turi?

Kudirka, Žemaitė, o iš dalies ir Biliūnas jau ir tuose laikuose Lietuvos kaimiečiams buvo žinomi ir jų raštai su pamėgimu buvo skaitomi. Tik jiems pralaužus pirmutinius ledus, Lietuvos kaimuose prasidėjo kurtis slaptos lietuvių kalba mokyklėlės. Tik pasidėkavojant būreliui aušrininkų, Lietuvos kaimas išgelbėjo savo kalbą nuo pražuties, literatūrą nuo sumaskolinto išdarymo ir pačią tautą nuo išnykimo.

Iš tų visų anų laikų darbuotojų, jau tik viena Petkevičiaitė tėra gyva. Dr. A. Petrika sakėsi gavęs nuo jos laišką. Nors man to laiško turinys nėra žinomas, tačiau galima spręsti, kad jinai knygos autoriui gatava atiduoti ir pačią širdį už tokį puikų antkapį ant jos būsiančio kapo.

Nemažiau būtų dėkingi, kaip Dr. A. Petrikai už parašymą, taip ir ALDLD už išleidimą, ir anie mūsų švietėjai, kurie jau seniai ilisi kampuose tiek daug savo tautai paaukavę, tiek daug už savo brolius iškentėję.

Knyga ne tik uždegė mūsų širdis jautrios jaunystės dvasiai, bet ji suartino mus ir su Lietuva, Lietuvos literatais. Ir juo daugiau tos knygos pateks į Lietuvos kaimus, tuo ji daugiau bus branginama. Už tai Lietuvoj vargstanti broliai mums bus labiau dėkingi. Todėl perskaitę arba nupirkę minėtą knygą, pasiųskime savo gentims į Lietuvą ir būkime tikri, kad ji taip pat eis iš rankų į rankas, kaip kad tų pionierių raštai anuose laikuose eidavo.

AMERIKOS ŽINIŲ AGENTŪROS

Amerikos spauda turi susikūrus tris milžiniškas žinių rinkimo agentūras. Jomis yra Associated Press, United Press ir International News Service. Kiekviena tų agentūrų vien tik iš užsienio kasdien prisiunčia Amerikos laikraščiams ir žurnalams po 25,000 žodžių žinių.

Be to, stambieji laikraščiai, kaip *"The New York Times"*, arba *"The New York Herald-Tribune"* užlaiko savo specialius korespondentus įvairiuose pasaulio kampuose ir nuo jų tiesioginiai gauna po apie 12,000 žodžių pranešimų kasdien.

O kur žinios, gaunamos radio pagelba!

Bakterijos ir Mūsų Kūno Atspara

BŪDAS-KELIAI, KAIP APSIKRĖČIAME LIGA.—Kelių, kuriais bakterija įsigauna į mūsų kūną, yra daug, bet patys pagrindiniai bus šie:

BURNA—su maistu ar gėrimais, jei juose būna bakterijų.

NOSIMI—oro bakterijomis, kurių niekuomet netrūksta, ypačiai miesto dulkėse.

ODA—dasilytėdami sergantį ar jo nešiojamus drabužius, šnipštukus.

VALOMAISIAIS ORGANAIŠ—jei dasilytėdami tokių vietų, kur yra apkrečiamų bakterijų.

BUČIUOJANTIS—bučiais labai lengva apsikrėsti daugeliu ligų, kaip tai: tuberkulozė, sifiliu ir kitomis.

Kaip čia paminėta, aišku, kad apsikrėtimų galima ir išvengti, nes švara, atsarga nedasylėti sergančio skalbinių, ar atsargus nuvalymas gerai rankų po kiekvieno tokio dasilytėjimo, ir kitos švaros-hygienos taisyklės, daug prisidės prie išvengimo ligų.

LIGOS VYSTYMASIS.—Apsikrėtimo priežastimi gali būti kad ir mažas susirgimas paprastu "šalčiu," nes kūno atspara sumažėja ir ligų perai lengvai pradeda savo darbą. Paprasta burnoje žaizda ar dantų gedimas yra takais ligų perams įsigauti į kraują. Kada bakterija gauna progą pasiekti kraują, tai ji gali veikti.

1) Bakterija, radus sau geras aplinkybes—dirvą, auga, dauginas, gamina toksino nuodus. Toksinai, patekę į kraują, apnuodija.

2) Bakterijos, augdamos-daugindamosios, ir be pagaminimo toksino organams gali pakenkti—užkimšti kraujatakus. Kraujas negalėdamas praeiti per tūlas vietas, nusilpnina organizmą.

3) Bakterija, augdama-daugindamosi, minta tyru krauju, vogdama kūnui reikalingą maistą—oxygeną.

Virš atžymėtos bakterijų funkcijos gali būti visų ligų pradžia ir, kartais, gali nuvilioti į "pabaigą." Bakterija to tik ir laukia.

ATSPAROS BARJERAI.—Trumpai apibūdiname, ką bakterija gali nuveikti. Kas aukščiau pasakyta, yra faktas; bet mūsų organizmas irgi ne visada be kovos pasiduoda bakterijų atakai: kūnas veda rimtą kovą, organizuoja "karius," žodžiu, paskelbia generalų visų punktų sustiprinimą, kad atlaikius bile kokį smūgį. Tie punktai-barjerai susideda iš mechaniskų ir biologiskų "sargybinių," būtent:

NATURALĖ ATSPARA.—Ji priklauso nuo bendro kūno stovio, veiklumo, celių, paveldėjimo ir tt. Pavyzdžiui, mongolai mažai kada ser-

ga skarlatina. Civilizuotos tautos mažiau serga tuberkulozu, negu primityviški žmonės. Tačiau, kaip kūnas naikina bakterijų nuodus, ar kaip pasipriešina veiksmui nuodų, mes tikrai nežinome, tik žinome, kad kraujo baltakūniai veikia prieš tūlas bakterijas, kad kraujo plazma ir lymph a užmuša bakterijas, ir kad kraujo serumas turi substanciją, kuri nuodija bakterijas, tuomi apsaugodama kūną nuo daugelio ligų.

Sveika oda, sveikos nosies plėvės (membranes) apsaugo nuo daugelio infekcijų. Skilvis, paprastai, turi 0.4 nuošimčio hydrochlorinės rūkšties, kuri labai daug sulauko mikroorganizmų augimą. Taipgi laiboji žarna virškinamuosiuose syvuose turi šiek tiek prieš-bakterinio aktyviškumo.

Leukocytes-baltakūniai yra labai narsūs kariai. Jų yra apie 8,000 kiekvienam kūbiškam milimetre, bet ligotame organe jų skaičius pasidagina nuo penkių iki dešimt kartų. Jie turi ypatingą patraukimą prie bakterijų, tad eina būriais per kraujo ar kitų organų sienas, įtraukia į save ir suvirškina-sunaikina bakterijas. Kada mes matome žaizdoje pūlius, tai jie esti mišryje kritę leukacytai.

IGYTA ATSPARA.—Ji yra dviejų rūšių, aktyviška ir skolinta.

Aktyvišką atsparą mes įgyjame susirgdami tipiška liga arba įčiepiant, ar įleidžiant mažą dozę bakterijų, ar bakterijų nuodų. Taip aksatinamas organizmas išvysto atsparumo substancijas-antibodies. Įgyta atspara, paprastai, esti veikli per keletą metų. Daleiskime, raupais sirgę individualai nebeserga per visą amžių, o čiepai nuo raupų būna veiklūs tik keletą metų, dar kiti visai neišgyja.

Skolinta atspara įgijama iš gyvulio, kuris išvystė atsparą aukščiau minėtu būdu. Paėmus serumą iš tokio gyvulio, galima įleisti žmogui. Dėlto tokia atspara vadinasi skolinta. Šis serumas yra naudojamas vien sergantiems, kada ligonis neturi naturalės atsparos prieš tipišką ligą. Ji yra naudojama gydymui daugelio ligų, kaip tai: diphterijos, tetanus'o, pneumonijos ir kitų.

Substancijos prieš bakterijų nuodus, kurias kūno organizmas pagamina, žinomos kaip *antibodies*. Jos veikia prieš bakterijų toksiną-nuodus ir neutralizuoja juos, padaro nepavojingais organizmui. Prieš kiekvieną ligą turi būti specifiski antibodies.

J. E. Gužas.

Nuodingų Gazų Veikimas Žmogaus Kūne

DR. H. F. SWARTZ

1915 metų balandžio 22 d. antrame Ypres mūšyje, prie Langermarck, vokiečių kareivių dalis užsiimdinėjo neparastu darbu. Jie padėdinėjo ilgus plieninius velanus už vieno metro vienas nuo kito šešių kilometrų fronte. Šių velanų smailagaliai buvo atkreipti į Francijos pusę. Tos pačios dienos 5:30 val. po pietų tie velanai tapo atidaryti ir prasidėjo pirmas Pasauliniam Kare gazais užpuolimas.

Francūzai buvo visai neprisirengę pasitikimui tokio karo įrankio, todėl jų čia penki tūkstančiai žuvo. Karui beeinant, buvo išrasti ir išvystyti apsisaugojimai nuo nuodingų gazų, bet taipgi buvo patobulinti patys gazai ir jų paleidimas į priešų pusę. Vietoj tokių neparankių plieninių velanų, tapo pagamintos "kanuolės" gazų šovimui į priešų apkasus ir orinės gazinės bombos, mėtomos iš orlaivių ant priešų pozicijų.

Nuo pirmo gazais užpuolimo iki pabaigos Pasaulinio Karo jau viso buvo vartojama 28 skirtingos nuodingų gazų rūšys ir šešiolika įvairių gazų mišinių. Tačiau buvo patirta, kad tiktai keletą tų gazų galima sėkmingai panaudoti.

Visų tų gazų pasekmingumas priklauso nuo keleto faktorių: nuo priemonės apsisaugojimui, kaip, pavyzdžiui, maskų; nuo vėjo smarkumo; nuo to, iš kur vėjas pučia; nuo oro drėgnumo; nuo apylinkės, kurioje atakos eina; ir nuo to, kaip ilgai gazų gavęs žmogus negali prisisaukti pagalbos. Pasauliniam kare labiausia naudojami nuodingi gazai buvo šie: *chlorinis*, *muštardinis*, *phosgene* ir *arsenikas*.

Chlorinis gazas yra sunkus, geltonai žalias, apie pušrečio skonio sunkesnis už orą. Jis turi ypatybę laikytis prie žemės ir veržtis į plyšius ir žemas vietas. Jeigu ore jo bus tik viena dalis į kiekvieną šimtą tūkstančių dalių oro, žmogus jau pradės jį pajusti. Kai jau ore esti viena penkios dešimtys tūkstantinė dalis, jau aiškiai darosi nemalonu. O jei jo bus viena tūkstantinė dalis ore, jo auka jaučia nesvietišką dusinimą ir po penkių minučių kovos krinta ant žemės negyvas. Gi jeigu ore esti dar didesnė chlorinio gazo koncentracija, tai žmogus nė penkių minučių neišlaiko.

Muštardinis gazas yra penkias dešimtis sykių stipresnis už chlorinį gazą. Jis nieko bendro neturi su muštarda ir vadinamas taip tik todėl, kad jis biskį paduoda kaip muštarda. Iš tiesų tai yra

sunkus aliejuotas skystis, kuris susidūręs su drėgnumu išgaruoja. Jis pavojingas žmogui, jeigu žmogus per apie 30 minučių pakvėpuos ore, kurio dvidešimt milijoninę dalį sudaro muštardinis gazas. Jis pereina per drapaną, gumą ir net skūrą. Jo siphybė yra tame, kad jis greitai susinaikina susidūręs su chlorinu, kurio labai paranki forma gaunama baltinimo milteliuose ("bleaching powder").

Phosgene gazas yra veikliausias kvėpavimo organų erzintojas arba naikintojas. Jis neturi jokios spalvos ir yra sunkesnis už orą. Susidūręs su drėgnu oru, jis pavirsta į šviesius dūmus. Jis dvokia taip, kaip supelėjęs šienas. Jį galima vartoti ir lietingame ore. Jeigu ore pasitaiko šio gazo aukšta koncentracija, tai auka krinta ant vietos negyva.

Arsenikiniai gazai nebuvo vartojami atskirai. Jie pereina per maską ir priverčia žmogų čiaudėti. Tas priverčia maską nusiimti ir tada auką pasigauna sykiu paleisti daug nuodingesni gazai.

MOTINOS ŠIRDIS

(Taša nuo 13 pusl.)

rite nabašninką pašarvoti—pas save, ar mano koplyčioj?"

Bet motina nieko neatsakė. Tik savo žento vedama, išsvyravo pro duris, sunkiai, tarsi didžiausios naštos slėgiama, įkprino į ten pat stovintį automobilį ir susigūžino ant sėdynės. Automobilis nuvažiojo, o direktorius, stuktelėjęs alkūne man į pašone, žiobtelėjo:

"Eiva."

"Kur?"

"Skersai gatvę, pas tautietį..."

Grudis, 1939, Gibbstown, N. J.

Devinta ir toliausia nuo saulės planeta, Pluto, buvo atrasta 1930 metais—veik 10 metų atgal. Jos buvimas astronomams buvo žinomas pirm jos atradimo. Jie žinojo ją sulyg to, kad ji kreipė iš kelio kitą tolimą planetą, Neptūną. Astronomas Lowell'is nusakė, kurioj dausos srietyje ji turi rastis, ir ji ten buvo surasta. Jos metai, tai yra apskridimas aplink saulę, yra 248 mūsiški metai.

Jaunatvei Padrąsint

O Lietuva, tėvyne vyrų išmintingų ir narsių,
Atgrįžki veidą atgalui—kokia didinga tavo
Iš kur dabar tos minios žebrių, [praeitis!
Iš kur tik patekėjus saulei—prasidėjusi naktis?—

Sunku alsuoti, sunku gyvent, kai ardomi namai!—
Pagarbint tinginiui ir niekšui derinu stygas!
Tegu rytoj skaitys vaikų vaikai,
Nes šiandien kurmiai ir vėžliai savęs nenusigąs.

Tautos kelius—tautos vienybę griaudami—
Asmenišką gerovę lipdosi vadai!
Naujų tarnų ir pataikūnų
Prieš molio stabą lenkiasi sprandai.—

O gėda, o apgaule, o klaida,—
Kas manė, kad lietuviai padabins tave valdovo vai-
laivus ir marių krantą pasigėrus praradai, [niku?
O nūn kas darosi, ar nebaisus, ar neklauku?—

Drumzlių ir dumblo kupina—
Vingiuoja, blaškosi ir visa ardo upė be krantų—
Užliejo pievas ji, sodybose prigimdė ubagų,
Pukčiu ir neapykanta kalenamų dantų.—

Ak, varge, varge, argi tu manai,
Kad mūs širdysna sminga saulės laidomi nuodai?
O, ne!—mes tikime šviesa, mes tikim ateitim—
Apvylė tik bedvasiai ir besparniai pažadai.—

Praskrieja metai, tartum raitelių pulkai,
Gėlėm dabinam jų šalms ir krūtines—
Kodėl kentėti blogą kelią?—
Kodėl gi turim girti jų neveiklumo burnas
[auksines?

Gana bekrųjų žodžių ir veidų,
Gana jau vargo pirkios, tvaiko ir garų,—
Savam krašte mes būsime marių vandenai—
Užliesime sodus ir pievas nuo rytų lig vakarų.—

Tamsybei laidoti, jaunatvei padrąsint—
O Lietuva, tėvyne, vyrų išmintingų ir narsių,
Gaužikam ir voram—neturi būt aukšta kaina!

Stasys Santvaras.

(“L. B.”)

Didžioji Halley'o kometa, kurios periodas yra maždaug apie 76 metai, Halley'o vardą gavo ne todėl, kad jis būtų pirmas ją pamatęs, bet todėl, kad jis, tai kometai atėjus prie saulės 1862 m., nustatė jos orbitą ir išskaičiavo, kad ji vėl sugrįš po 77 metų—1759 metais. Ir ji tais metais sugrįžo. Po to ji sugrįžo 1835 ir 1910 metais. Sekantis jos sugrįžimas bus 1985 m.

VILNIJOS GYVENTOJAI

Lietuva gavo sekamą skaičių gyventojų su
Vilniaus krašto atgavimu pagal valsčius:

Druškių	398	N. Vileikos	8,680
Smalvų	3,928	Trakų	17,593
Rimšės	3,318	Trakų m.	2,789
Dūkšto	7,487	Rudaminos	16,121
Daugeliškio	5,528	Šumskų	9,618
Kaltanėnų	8,500	Turgelių	11,737
Švenčionėlių	3,590	Salčininkėlių	9,523
Švenčionėlių m.	3,867	Rudiškių	10,942
Pabradės	7,705	Valkininkų	10,580
Kiemeliškių	1,890	Varėnos	8,086
Nemenčinės	14,167	Eišiškių	8,658
Paberžės	12,387	Vilniaus m.	220,000
Maišiogalos	14,248		
Riešės	15,227	Viso	451,319
Mickūnų	14,716		

1931 m. iš 195,071 Vilniaus miesto gyventojų bendro skaičiaus 53,479 buvo darbininkai samdiniai. Prie to skaičiaus dar reikia pridėti apie 25,000 bedarbių. Iš dirbančiųjų tais metais paprastų darbininkų ir trobelininkų buvo 39,561, o protinio darbo darbininkų 13,918 asmenų. Iš bendro 53,479 darbininkų skaičiaus 1931 m. XII 9 d. (vėlesnės statistikos nėra) Vilniaus mieste atskiromis šakomis dirbo: 449 asmenys daržininkystėje, žuvininkystėje ir miškininkystėje; 17,929 — pramonėje; 6,659 — prekyboje ir aprūpinime; 5,130 — susisiekime ir transporte; 5,536 — viešojoje tarnyboje, bažnyčiose, organizacijose ir visuomeninėse įstaigose; 3,181 — mokyklose, švietimo ir kultūros įstaigose; 2,692 — higienos, švaros palaikymo ir viešosios globos įstaigose ir 8,982 namų apyvokos tarnyboje.

Amerikos Gamyba

Jungtinėse Valstijose yra 6,312,350 privatiųjų farmų, 166,794 industrinių įmonių, 359,045 žibalo šulinių ir 250,000 mylių geležinkelio.

Jungtinės Valstijos pagamina: 34 nuoš. viso pasaulio anglies; 32 nuoš. viso žalvario; 35 nuoš. elektros pajėgos; 29 nuoš. geležies rūdos; 62 nuoš. viso žibalo; 78 nuoš. visos sieros; 22 nuoš. viso švino; 79 nuoš. visų pasažierinių automobilių ir 66 nuoš. visų sunkvežimių; 30 nuoš. visos medvilnės ir 67 nuoš. visų šilkinių produktų; 67 nuoš. visos gumos; 43 nuoš. visų chemikalų ir 90 nuoš. visų krutamųjų paveikslų.

FAKTŲ IR TIESOS ŽIUPSNELIS

Jungt. Valstijų Prekybos Departamentas sako: 1939 metais visos šios šalies asmeninės įplaukos pasiekė \$69,700,000,000, arba \$3,400,000,000 daugiau kaip 1938 metais. Kapitalistams išmokėta procentais ir dividendais už šėrus 1939 metais 15 nuošimčių daugiau, negu 1938 metais. Tuo tarpu darbininkų algų suma buvo didesnė 5 nuošimčiais.

Amerikos gamyba 1939 metais buvo pora punktų aukštesnė, negu 1929 metais prieš pat šį didįjį krizį. Atrodo, jog jokio nedarbo neturėtų būti. Tačiau nunai yra apie 9,000,000 bedarbių.

Štai kaip ši bedarbių armija susidaro: Ir 1929 metais buvo 1,000,000 bedarbių. Per dešimt metų technikos pagerinimas išmetė iš darbo 3,000,000 darbininkų. Per tą patį laikotarpį darbininkų priaugo 5,000,000.

Be šukų vargiai kas šiandien apsieina. Dviejų šukų yra toks žmogaus frankis, kuris beveik nėra padaręs jokio progreso per visus paskutinius keturius tūkstančius metų. Tik dabar tapo išrastos, daromos ir pardavinėjamos žymiai pagerintos šukos — šukos, kurios besiukuojant pačios išsivalo. Lai džiaugiasi visi plaiskanuočiai!

Dvylika Amerikos stambiųjų plieno korporacijų, kurios sudaro Plieno Trustą, 1938 metais turėjo gryo pelno \$1,714,000, o 1939 metais — \$112,234,000. Vadinasi, jų pelnas paugo 6,448 nuošimčiais! Tai rezultatas Amerikos pasiruošimo karui.

Tiesa, kiekvienam žinoma, kad žmogus gali gyventi be rankų ir kojų. Bet mažai kas težino, kad žmogus taipgi gali gyventi be pilvo, arba be storosios žarnos, arba be puslės, arba be vieno inksto. Smegenys irgi ne visos būtinai reikalingos. Dešiniarankis žmogus gali apseiti be dešinės pusės smegenų, o kairiarankis — be kairės pusės.

Paskutinės statistikos žinios sako, kad tų valstybių skaičius augęs, kur daugiau moterų. Pirmą vietą užima Kinija, kur kiekvienam 1000 vyrų tenka 1139 moterys. Toliau Latvijoje — 1138.6, Sovietų Sąjungoje — 1103, Anglijoje — 1088, Prancūzijoje — 1071, Vokietijoje — 1058, Tur-

kijoje — 1036. Bet yra ir tokių valstybių, kur vyrų daugiau. Amerikoje, pav., 1000 vyrų išeina 976 moterys, o štai Kuboje net rekordas — 1000 vyrų tik 888 moterys. Be to, vyrų daugiau Japonijoje, Bulgarijoje, Airijoje.

1929 metais viso duonapelių Amerikoje buvo 47,000,000 milionai. 1939 metais jų buvo 44,000,000.

1939 metais Lietuvoje užderėjo 1,500,000 tonų grūdų. Abelnai Lietuvos derlius 1939 metais buvo 3 nuoš. geresnis už 1938 metų derlių.

Italijos valdžia jau gamina ir leidžia apyvar-ton nerudijančio plieno smulkius pinigus.

1932 metais Amerikoje tik labai retas kuris traukinys buvo leidžiamas daryti vieną mylią į minutę. Visi tokie traukiniai kasdien padarydavo tik 2,022 mylias. Bet šiandien to greičio traukiniai jau padaro 48,247 mylias. O traukiniai su 70 mylių į valandą kasdien padaro 4,415 mylių ir 75 mylių greičio traukiniai padaro 1,012 mylių. Gal neužilgo kai kurie traukiniai bus leidžiami daryti po 100 mylių į valandą.

1938 metų pabaigoje tik švietimo ministerijos žinioje, Lietuva, be Klaipėdos ir Vilniaus, turėjo 333,695 moksleivius. Tai reiškia, kad kiekvienam gyventojų šimtui išėjo apie 14 moksleivių. O mokytojų buvo 8,760 ir mokyklų 2,576.

Dr. Kazlauskas teigia, kad Kaune "pradinių mokyklų 12 nuošimčių mokinių gyvena labai susikimšę, po 7 asmenis vienam kambaryje; tik 49 nuošimčiai miega atskiroj lovoj; daugelis yra priversti naktį praleisti po 3—4, net po 5 vienoj lovoj; kiti visai lovos neturi, miega ant grindų."

O Dr. Grinius sako: "54 nuoš. mokinių nesveikos akys, apie 4 nuoš. žemaziūrių, bet nevysi jų turi išteklį akiniais pasitaisyti regėjimo silpnumą."

The Goodyear Tire & Rubber Co. gamina devynių ir pusės mylios ilgio diržą, kuris bus naudojamas perdavimui cemento, žvyro ir kitų medžiagų prie statymo Shasta tvenkinio Kalifornijoje. Tai bus ilgiausias diržas visam pasaulyje.

Atyda! Visų ALDLD Narių!

Draugės ir Draugai!

Centro Komitetas prašo atlikti šias pareigas:

(1) Šių metų vėjus tėsīs iki Pirmos Gegužės. Proga 25-ųjų metų Literatūros Draugijos gyvavimo sukakties, Centro Komitetas nutarė priimti naujus narius be įstojimo ir tik už \$1 metinės duoklės vėjaus laikū. Kita tokia proga ne greitai bus. Todėl Centro Komitetas prašo visus narius ir nares šio vėjaus metu pasidarbuoti, idant kuō daugiausia lietuvių gavus į mūsų organizaciją. Dar galime gauti į Literatūros Draugijos eilės šimtus darbininkų, šeimininkų, pažangių biznie-rių ir profesionalų, tik reikia pasidarbuoti.

(2) Šių metų Literatūros Draugijos knyga bus labai svarbi. Ji apims trumpas biografijas Amerikos revoliucionierių, kaip tai, Jefersono, Washingtono, Paine, Franklino, Lincolno ir kitų žymių kovotojų. Taipgi ji įtarpins Jungtinių Valstijų Nepriklausomybės Paskelbimą, Konstituciją ir kitus mums visiems labai reikalingus dokumentus. Tokios knygos jau seniai reikėjo. Šiemet Literatūros Draugija ją suteiks savo nariams, kaip pirmiau priklausantiems, taip naujai įstojusiems. Todėl paaiškinkite tą savo pažįstamiems ir kalbinkite juos į Literatūros Draugiją.

(3) Mūsų žurnalas "Šviesa," kaip matote, iš-eina naujais, padailintais viršeliais. Redakcija dės pastangų gauti daugiau bendradarbių.

Kiekvienas narys, kuris moka nemažiau \$1 duoklių, privalo gauti "Šviesą," jeigu jis neima anglų kalboj literatūros. Yra atsitikimų, kad kada narys persikelia į naują vietą, tai jis apie tai nepraneša nei kuopos valdybai, nei "Šviesos" administracijai. Ir to sekmėj jis negauna "Švie-sos." Mes dar kartą prašome visų: kaip tik pa-keičiate savo gyvenimo vietą, tuojau praneškite tiesiai "Šviesai" savo pirmiau buvusį ir naują antrašą, kartu pažymint kokios kuopos esate nariu.

(4) Centro Komitetas turi laikū išleisti "Švie-są" ir knygas, o tas reikalauja finansų. Kaip

kurie mūsų draugai nesiskubina pasimokėt duoklės, nors ir gali. Tai blogas paprotys. Atmin-kite, kad kiekvieno užvilktos duoklės apsunkena Centrą. Mes dar kartą prašome visus narius ir nares tuojau mokėti savo duoklės, o valdybas nelaikyti jų pas save, bet siųsti į Centrą.

(5) Kada prisiunčiate naujų narių duoklės ir vardus, tai visada prisiųskite ir jų antrašus. Dažnai atsitinka, kad kuopos sekretorius prisiun-čia naujo nario duoklės, bet neprisiunčia antrašo. Centras neturėdamas jo antrašo, negali pasiųsti jam "Šviesą." Naujas narys, negaudamas žur-nalo, užsigauna ir sekančiais metais jau nenori prigulėti prie Draugijos.

(6) Kuopų sekretoriai turi teisę patys duoti naujiems nariams numerius. Jiems galima duoti tuos numerius, kurie yra tušti, tai yra, miru-sių bei išsibraukusių narių numerius, arba iš eilės einant aukštyn, pagal aukščiausį kuopos na-rio numerį.

Duoklės siunčiant į Centrą, visada pažymėkite nario numerį ir aiškiai rašykite jo vardą ir pa-varde. Rašykite rašalu, nevartokite paišelio.

(7) Centro Komitetas dar turi apščiai pirmes-nių laidų knygų, kurias galima parduoti. Kiek-viena kuopa turėtų daugiau užsiimti knygų pla-tinimu. Dažnai pastebima, kad prakalbose, kon-certuose ir kitose sueigose visai nėra siūlomos knygos ir brošiūros. Galima būtų praplatinti ir žurnalo "Šviesos," jeigu tik mes visi daugiau literatūros ir apšvietos reikalais susirūpintume.

(8) Kiekviena kuopa privalo laikyti susirinki-mus reguliariai, kartą į mėnesį. Sekretoriai ir pirmininkai turi juos garsinti spaudoj ir žodžiu. Narių pareiga lankyti susirinkimus, įnešti nau-dingų sumanymų visuomenės, kuopos, apskrčio ir Centro reikalais.

Prašome kuopas ir narius prisilaikyti šios tvarkos.

D. M. SOLOMSKAS,

Centro Komiteto Sekretorius,

46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

